

VÄGAR TILL EN JÄMLIK FRITID

EN STUDIE OM
MENINGSFULL FRITID
OCH OJÄMLIKT DELTAGANDE
I MALMÖ STADS FRITIDSUTBUD

Nazem Tahvilzadeh
Lisa Kings
& Alexander Nazar

Förvaltningsakademin

VÄGAR TILL EN JÄMLIK FRITID

EN STUDIE OM
MENINGSFULL FRITID
OCH OJÄMLIKT DELTAGANDE
I MALMÖ STADS FRITIDSUTBUD

Nazem Tahvilzadeh
Lisa Kings
& Alexander Nazar

Södertörns högskola

Södertörns högskola
SE-141 89 Huddinge

© Nazem Tahvilzadeh, Lisa Kings,
Alexander Nazar och Förvaltningsakademien

Omslag: Jonathan Robson
Formgivning: Per Lindblom & Jonathan Robson
Tryck: E-Print, Stockholm 2023

Förvaltningsakademien nr 29
ISBN: 978-91-89504-55-4

Innehåll

Förord	5
Prolog	7
1. Fritidens förvaltning och problemet ojämlikt deltagande	11
2. Vad är meningsfull fritid?	25
3. Fritidsförvaltningens verksamhet och normer	39
4. Mellanrumsarbetet: konkreta vägar till en jämlik fritid.....	63
5. Vägar till en jämlik fritid: mellanrummets möjligheter.....	85
Referenser	97
Bilagor	101

Förord

Denna rapport är resultatet av ett samarbete mellan Fritidsförvaltningen i Malmö stad och Institutionen för samhällsvetenskaper på Södertörns högskola, på initiativ av fritidsförvaltningen. Uppdraget att undersöka ojämlikheter i barns- och ungas deltagande i fritidslivet formulerades i dialog med Karolina Bergmark och Julia Böhler på fritidsförvaltningen under hösten 2022. Karolina och Julia har också varit behjälpliga med att leta och ta fram underlag och överbrygga hål och tvetydigheter i våra resonemang under hela analys- och skrivprocessen. Stort tack till er för ert förtroende och stöd under arbetsprocessen. Stort tack också till alla som har gett oss förtroendet att delta i intervjuer och observationer. Alexander Nazars empiriska fältarbete har gjorts med stor skicklighet och omsorg. Detta liksom hans arbete med att skriva och tolka det omfattande intervjumaterialet har varit ovärderligt i forskningsprocessen – tack!

Tack till Anders Ivarsson Westerberg och Per Lindblom på Biblioteket på Södertörns högskola för kommentarer och stöd under redigeringsprocessen. Tack också till Förvaltningsakademiens rapportserie för möjligheten att publicera vår undersökning.

Nazem Tahvilzadeh och Lisa Kings,
Flemingsberg, 2023-11-02

Prolog

”Jag borde inte vara här egentligen, jag borde ha ett vanligt jobb”, säger Bledar Zuta och skrattar, ”alltså inte vanligt men kanske ett lagerarbete eller något liknande”. Som utvecklingsledare i Malmö stad arbetar han för samverkan mellan boende, förvaltningar, föreningar och andra för att stärka barns uppväxtvillkor. Detta arbete började när Bledar som ung i stadsdelen Hermodsdal, Malmö, började engagera sig för att skapa fritidsaktiviteter för andra utifrån mottot att ”ungdomarna från Hermodsdal ska ta över hela världen”. I Hermodsdal bor cirka 3 500 invånare i ett antal lägenhetsbyggnader på två gator. Förutom parkeringsplatser finns här en skola, en kebabkiosk och en livsmedelsbutik. Grundskolan var den första skolan i Sverige som enligt Bledar fick lägga ner verksamheten och starta om på grund av social oro. Detta hände år 2006 när Bledar gick i gymnasiet, då händelsen blev en väckarklocka för kommunen och upphovet till hans första sommarjobb: att skapa en mötesplats för ungdomar. Mötesplatsen varade i fyra år och var en stor händelse för stadsdelen. Bledars arbete belönades med priser men han kände sig inte kvalificerad att leda fritidsaktiviteter för ungdomar. Många som besökte mötesplatsen var äldre än han själv var då. ”Det var jättelärorikt, men det är också fel att ge en verksamhet till ett par ungdomar från området och be dem att jobba med andra i åldrarna 16 till 25. Jag var 19 år och skulle ha hand om 25 åringar.” Bledar kände sig utnyttjad.

Han valde att utbilda sig vidare på universitet men återvände till Hermodsdal för att arbeta på det nya ”allaktivitetshuset” som startades 2013. Allaktivitetshuset i Malmö har syftet att stärka utbudet av fritidsaktiviteter genom att erbjuda kostnadsfria akti-

viteter styrda efter barnens önskemål. Verksamheterna bedrivs på tre skolor i staden och rapporterar hundratals kostnadsfria besök varje vecka. Utifrån de boendes önskemål planeras även aktiviteter på lov och sommarledighet. ”Efter skoltid blev skolan min”, säger Bledar, ”Då kunde jag öppna upp den för hela området för att ha strukturerade aktiviteter för alla barn och unga baserat på deras önskemål. Och jag jobbade och drev det i sex år och hade 64 aktiviteter när jag slutade. Hälften hade jag anställda som gjorde och hälften gjorde området.”

”Jag nådde alla i hela området” fortsätter han, ”Det var jätteenkelt. Jag gjorde inget speciellt. Det enda jag gjorde var att gå till klassrummen och frågade barnen vad de önskade sig att göra. Och barnen är mer realistiska än vad vi är. Av 520 barn var det bara en som sa något jag inte kunde göra. Det var att han ville att hela skolgården skulle vara en isbana”, säger han och skrattar. Det sorgliga med att fråga ungdomarna vad de vill göra menar Bledar är att de alltid önskar sig för lite. Som kommunal fritidsledare hade han god kännedom om de många aktiviteter som erbjuds av föreningar och andra verksamheter runt om i staden. Ungdomarna som han arbetat med vågar dock bara drömma om en liten del av detta utbud, menar han. ”Det är sorgligt att de begär så lite”. Barnen var så vana vid avsaknad av utbud att de sällan önskade sig annat än att spela fotboll eller dansa.

”Man pratar jättemycket om de här områdena, särskilt av att de inte är intresserade av politik”, fortsätter Bledar. ”Det är bara att man inte har involverat dem. Och man pratar om att de här människorna inte vill engagera sig och vara delaktiga i området. Det är jättefel. De boende höll i aktiviteter för barn utan att få en krona.” Han radar upp flera exempel: sykurser för kvinnor, Zumba, matlagningskurser, modersmål och arabiskakurser, fotbollsträningar med kompetenta ledare från området. ”Du vet, i Malmö och Sverige pratar man om att man ska vara aktiv i föreningslivet. Men det finns väldigt stora konstellationer som inte är med i föreningslivet, men, de betar sig som en förening. Det var bara att jag hittade dem och tog in dem i skolan”.

Bledar har under åren försökt att stödja många Hermodsdalborns strävan att starta förening, ofta människor som vill göra något bra för området. ”Men folk orkade inte. Och oftast de här personerna som är eldsjälar, de försvinner. Det kommer alltid erbjudanden till dem, för de är redan drivna”. Situationen blir därför oftast det omvända: föreningar som inte är förankrade i området kommer utifrån med projektmedel och vill starta verksamheter för invånarna. Men de blir sällan långlivade eftersom de inte är förankrade lokalt. ”Det är kommunens fel. Ingen annans.” säger Bledar. ”De föreningarna som fanns som barnen kunde gå till för att utöva någon sport, de var i andra områden och de här riktade sig kanske till andra barn. Och de använde alltid hallarna. Om någon skulle starta en förening i Hermodsdal så har vi fortfarande samma problem. Hur ska de komma till en nivå där de kan hyra en hall gratis?”

1. Fritidens förvaltning och problemet ojämlikt deltagande

Syftet med denna rapport är att undersöka och diskutera frågan om barns- och ungdomars ojämlika deltagande i det offentligt finansierade fritidsutbudet i Malmö. Målet med Malmö stads fritidsverksamheter är att skapa förutsättningar för ”ett rikt, varierat och jämställt kultur- och fritidsliv” (Malmö stad 2023) genom att möjliggöra ”en aktiv och meningsfull fritid” (Fritidsnämnden 2023). Förutom sitt egenvärde, anses ett rikt och jämställt fritidsliv också ha en viktig roll i att främja ”trygghet, demokrati samt hälsa och välmående” i staden (ibid). Denna rapport är skriven på uppdrag av Fritidsförvaltningen i Malmö stad som ett kunskapsunderlag för en vidare diskussion om hur en meningsfull fritid kan skapas för alla barn och ungdomar. Utgångspunkten för denna diskussion är att många barn- och unga, i synnerhet flickor, med socioekonomiskt sämre levnadsvillkor har sämre förutsättningar att delta i det offentligt finansierade fritidsutbudet. Den övergripande frågeställningen för denna rapport lyder: Hur kan Fritidsförvaltningen i Malmö stad genom sina verksamheter och stödformer bidra till en jämlik fritid för alla barn- och unga? Den besvarar vi genom två delundersökningar.

I den första undersökningen frågar vi oss vilka normer som genomsyrar fritidsförvaltningens verksamhet? Genom en analys av befintliga policydokument (handlingsplaner, utredningar, verksamhetsplaner och -berättelser m.m.) och genom samtal med ledningen i fritidsförvaltningen undersöker vi förvaltningens dominerande perspektiv på verksamheten och frågor om ojämlikt deltagande. I den andra undersökningen analyseras vägar till en jämlik fritid genom fallstudier av befintliga verksamheter i socio-

ekonomiskt utsatta områden. Denna undersökning fokuserar på pågående verksamheter i Malmö som inkluderar unga i sammanhang som präglas av lägre deltagande i befintligt utbud. Undersökning vägleds av två frågor:

1. Vilka exempel på fritidsaktiviteter i föreningars eller i Malmö stads regi bidrar till att inkludera marginaliserade ungdomar i meningsfulla fritidsaktiviteter i socioekonomiskt utsatta stadsdelar?
2. Vilka principer, strategier och praktiker genomsyrar dessa verksamheter och hur bidrar de till att skapa en jämlik fritid?

I rapportens två första kapitel ges en bakgrund och motivering till undersökningens problemställningar och teoretiska perspektiv på fritidens betydelse och innebörden i begreppet jämlik fritid. Vi börjar med en kort redogörelse för fritidsförvaltningens verksamhet.

Fritidsförvaltningens verksamhet

Malmö stad erbjuder i dagsläget ett rikt och varierat kultur- och fritidsliv. Den kommunala fritidsverksamheten som är skild från Kulturförvaltningen ansvarar för att möjliggöra medborgarnas fritidsaktiviteter genom etablering och drift av infrastrukturer, föreningsbidrag och egna verksamheter för idrott, motion, lek och socialt umgänge. Förvaltningen bedriver fritidsverksamheter i egen regi och med egen personal genom fritidsgårdar och simhallar. Merparten av fritidsutbudet kommer medborgarna till del genom stöd till ett rikt föreningsliv. Trots en relativt marginell budget på cirka 640 miljoner kronor per år bidrog fritidsförvaltningen under perioden 2015–2021 till att främja cirka 2,5 miljoner bidragsberättigade deltagartillfällen per år arrangerade av fler än 300 föreningar. Stadens 27 sporthallar, tio stora och 39 små gymnastikhallar, fem ishallar och 30 idrottsplatser utgör en betydelsefull infrastruktur för dessa fritidsaktiviteter varav majoriteten utgörs av barn- och ungdomsverksamheter och vars deltagare har en medianålder på 12–15 år. Exempelvis rapporterar

fotbollsföreningarna i staden cirka 800 000 deltagartillfällen per år, med en medianålder på 13 år (Fritidsförvaltningen 2022b). Andelen unga deltagare i idrottsföreningarnas aktiviteter är omkring 61 procent i mellanstadiet, 47 procent i högstadiet och 33 procent i gymnasiet (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021b).

Stadens invånare kan nyttja anläggningarna genom ett bokningssystem som ger företräde till attraktiva tider för aktiviteter riktade till de prioriterade grupperna barn- och unga 4–25 år, pensionärer (ålder 65+), personer med funktionsnedsättning, ideella föreningar i Malmö samt elitverksamheter. Föreningar som arrangerar aktiviteter för dessa kategorier har rätt att boka någon av stadens anläggningar till en så kallad ”nolltaxa”, helt utan kostnad. Staden driver och finansierar även olika ”öppna verksamheter” genom 19 fritidsgårdar och ett antal föreningsdrivna mötesplatser. Dessa mötesplatser erbjuder en mångfald av kostnadsfria aktiviteter för barn och unga i olika stadsdelar med olika inriktningar. Fritidsgårdarna som helt drivs i fritidsförvaltningens regi med egen personal riktar sig till unga från tolv till 18 år. Kommunen ansvarar också för driften av fyra inomhus- och tre utomhusbadanläggningar som mot egenavgifter kan nyttjas av alla invånare. Dessa badhus- och bassänger omsätter cirka 100 miljoner kronor per år. Hylliebadet uppnådde exempelvis sin maxkapacitet om 350 000 besök år 2019. På dessa anläggningar arrangeras förutom fritt badande, lek och motionssim stadens populäraste idrott sett till antalet unika deltagare: simning.

Idrottsföreningarna och deras samverkansorganisationer har ofta anställda administratörer, verksamhetsutvecklare och ibland avlönade ledare. Förutom subventionerad tillgång till stadens anläggningar har de också olika former av stöd från kommunen: Allmänna bidrag (ca 48 miljoner kronor), bidrag till Folkets hus och föreningsdrivna mötesplatser (22 miljoner kronor) med mera. Föreningarna får också stöd för att arrangera lovverksamheter (3 miljoner) och spontanverksamheter, så kallade ”Drop-in”-aktiviteter (1,6 miljoner) för att tillgängliggöra verksamheter för nya deltagare. Föreningarnas verksamheter är subventionerade men deras ekonomi bygger också i olika utsträckning på del-

tagaravgifter för medlemskap, aktiviteter, utrustning, resor och så vidare. I viss mån kan utrustning som skor och skyddsutrustning lånas kostnadsfritt från stadens "Fritidsbank" som lånar ut alltifrån bandyklubbor och racketar. Stadens stöd till föreningsdrivna mötesplatser skapar också ett utbud av kostnadsfria öppna verksamheter. Exempel på sådana mötesplatser är Flamman Ungdomarnas hus, Hela Malmö, Habitat Q och FIFH-hallen (Föreningen Idrott för Handikappade). Ett antal Folkets husföreningar har också stöd från fritidsförvaltningen för att kunna erbjuda föreningarna subventionerade lokaler till olika sammankomster. Fritidsaktiviteter genomförs också i kulturförvaltningens regi: exempelvis allaktivitetshus på tre skolor, bibliotek, kulturskolan, kulturföreningar och -evenemang med avgiftsfria eller subventionerade lokaler, ledare och aktiviteter av olika slag.

Malmö stads undersökningar visar att 82 procent av de unga i mellanstadiet, 62 procent i högstadiet och 45 procent i gymnasiet tar del av något av detta rika och varierade fritidsutbud. I Bledar Zutas berättelse om hinder för ungas deltagande i stadsdelen Hermodsdal beskrivs dock fritidslivet i staden som ojämnt på olika sätt. Det traditionella föreningslivet är inte jämnt utbrett i staden och ungdomar som lever i socioekonomiskt utsatta områden känner inte till eller har sämre möjligheter att delta i det utbud som finns. Ojämligheterna har också konstaterats i Malmö stads undersökningar om ungas deltagande i fritidslivet. Ungdomar från hushåll med lägre inkomster i socioekonomiskt utsatta stadsdelar, i synnerhet unga tjejer, tenderar att delta i mindre utsträckning i det utbud som erbjuds. Trots god kännedom om dessa ojämlikheter saknas dock effektiva strategier för att åstadkomma jämlika möjligheter till en meningsfull fritid för alla.

Bakgrund och tidigare forskning: ojämlikt deltagande som problem

Fritiden skapar en möjlighet till självförverkligande bortom de krav och sysslor som vi behöver ägna oss åt för att överleva. Fritid förknippas därför med frihet eftersom det är då vi kan ägna

energi åt våra passioner och kravlös lek, spel, skapande, träning och lärande utifrån största möjliga mått av självbestämmande, glädje och frihet. Vare sig det rör sig om motion, idrott, sociala aktiviteter eller kulturella upplevelser är fritidens kvalitet, för var och en av oss, och för den politiska organiseringen av samhällslivet, ett viktigt mått på det goda livet. Inte minst för ungdomar. Enkätundersökningar utförda mellan 1998 och 2019 visar att en majoritet av barnen och ungdomarna (upp till 60 procent) tycker att det i första hand är fritiden som ger livet mening jämfört med skolan (Blomdahl m.fl. 2021c). Samtidigt är det i tidigare forskning vedertaget att alla inte har lika goda möjligheter till självförverkligande och självbestämmande och att fritid är ojämlikt fördelat. Fritidens betydelse för medborgarna motiverar också politiska och administrativa insatser för att möjliggöra olika aktiviteter. Denna samhällssfär blir därför också en arena för att hantera, förstärka eller förebygga olika former av ojämlikheter.

Många kommuner har i regel en politiskt målstyrd verksamhet med syfte att omfördela resurser för att kunna erbjuda olika fritidsaktiviteter för i synnerhet barn och ungdomar. Verksamheten är dock inte obligatorisk och har förvaltats med ett annat upplägg jämfört med välfärdens andra kärnverksamheter i vård, skola och omsorg. Fritidsutbudet har möjliggjorts genom samverkan med medborgarnas egna föreningar. Icke desto mindre följer de fritidsaktiviteter som staten stödjer vissa politiska normer kring vad som är lämpligt att göra på fritiden. Men medborgarna har också egna intressen av att deras specifika behov tillgodoses av det offentliga. Det är mot denna bakgrund som ett ojämlikt deltagande uppfattas som ett problem, det vill säga, att det uppfattas som problematiskt att vissa ungdomar inte tar del av föreningslivet och kommunens utbud av aktiviteter. Staten har över tid institutionaliserat en problematiserande inställning kring ungdomars oreglerade fritidssysslor vilka inte sällan omgärdats av moralpaniker (Olsson 1992, 2008). Samtidigt finns också en kommersiell marknad som konkurrerar med staten och föreningarna om de unga konsumenternas tid och pengar. Dessutom har ungdomarna ett eget handlingsutrymme att forma den egna fritiden.

Kunskapen om ungas livsstil och deltagandemönster i det kommunala fritidsutbudet, i synnerhet i Malmö stad, är god och har etablerats genom omfattande och upprepade enkätstudier med ungdomar sedan 1990-talet. Den så kallade ”Ung livsstilsstudien” som genomfördes 2015 och 2021 (fortsättningsvis ”Ung livsstil”) i samverkan mellan fritidsförvaltningen i Malmö och forskare, har upprepade gånger uppmärksammat ojämlikheter i deltagandet i förenings- och fritidsaktiviteter. Studiens resultat har påkallat behovet av satsningar på ett mer inkluderande fritidsutbud:

Trots ett rikt utbud av möjligheter är många malmöbor inaktiva och deltagandet i stadens fritidsutbud varierar. Tjejer är mindre aktiva än killar och barn och unga med bättre ekonomiska förutsättningar deltar i avgiftsbelagda aktiviteter i större utsträckning än de med sämre ekonomi. Malmöbor med funktionsnedsättningar har begränsade möjligheter till en meningsfull fritid och det erbjuds olika mycket aktiviteter i olika delar av Malmö. Aktivitetsgraden bland barn och unga minskar även med ålder. (Fritidsnämnden 2022, s. 21)

Eftersom resultaten i Ung livsstil är centrala för stadens fritidspolitiska målsättningar ska vi uppehålla oss vid dess slutsatser. För att underlätta denna genomgång kan vi först kategorisera olika typer av fritidsaktiviteter som vidare kommer att vara viktiga begrepp i genomgången. Ett sätt att åskådliggöra deltagande i olika former av fritidsaktiviteter är de tre kategorierna strukturerade, mindre strukturerade respektive ostrukturerade aktiviteter (Behtoui, Hertzberg & Neergaard 2020b, s. 16):

– *Strukturerade aktiviteter* innebär det som i Ung livsstilsstudien benämns som ”instrumentella aktiviteter”, dvs. övningar och träningar i idrott- eller konst- och kulturformer under uppsikt och ledarskap av kompetenta vuxna som övervakar, planerar och utvärderar aktiviteterna inom ramen för tydliga regler, tävlings- eller uppvisningsmoment. Dessa aktiviteter är ofta avgiftsbelagda, genom kostnader för föreningsmedlemskap, utrustning, resor med mera.

- *Mindre strukturerade aktiviteter* benämns som ”expressiva aktiviteter” i Ung livsstil. Dessa aktiviteter innebär mer spontana och icke-intensiva former för umgänge i öppna aktivitetsformer som möjliggör umgänge och lek på eget initiativ på simhallar, bibliotek, fritidsgårdar eller i andra mötesplatser och sammanhang. Dessa aktiviteter är i regel avgiftsfria.
- *Ostrukturerade aktiviteter* är helt spontana och saknar annan målsättning än aktiviteten och umgänget i sig, utan övervakning av vuxna. (ibid)

Fritidsförvaltningen finansierar och följer huvudsakligen upp de *strukturerade* och i viss mån de *mindre strukturerade aktiviteterna*. Anledningen är att bidragsfördelningen till exempelvis idrottsföreningar i stor utsträckning baseras på antalet utövare och deltagartillfällen som arrangörerna rapporterar till förvaltningen. Samtidigt kan det fortsatt vara så att offentlig verksamhet bäddar för *ostrukturerade fritidsaktiviteter* som fri lek i parker, öppna aktivitetsytor, idrottsplatser, gator och torg. Dessa aktiviteter sker också inom ramen för det som kallas fritid. Uppdelningen syftar till att tydliggöra skillnaden mellan det som i Ung livsstil benämns som ”deltagare” och ”utomstående”, eller icke-deltagare. I denna uppdelning ligger också en normativ värdering som det offentliga gör i linje med vad som avses vara önskvärt för barn- och unga att göra på sin fritid.

När ungdomar tillfrågas om vad de tycker om sin fritid svarar majoriteten att de har det bra eller ganska bra. Fler ungdomar uttrycker dock missnöje med fritiden ju äldre de blir, särskilt flickor. (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021a, s. 252 ff.). När ungdomar uppger hur de tillbringar sin fritid mellan olika på förhand uppställda kategorier anger pojkar respektive flickor att de motionerat, idrottat eller dansat i snitt 4,87 respektive 4,23 timmar i veckan i högstadiet, och 6,58 för pojkar respektive 4,2 för flickor i gymnasiet. Unga killar är och blir över tid mer fysiskt aktiva på sin fritid. Mer tid under fritiden tillbringas för alla grupper med aktiviteter som att surfa på internet, lyssna på musik,

umgås med kompisar, titta på film/serier eller spela/prata i mobil eller e-spel (ibid, s. 58ff.).

Ung livsstil visar som sagt att 82 procent av de unga i mellanstadiet, 62 procent i högstadiet och 45 procent i gymnasiet någon gång i veckan deltar i det kommunala fritidsutbudets strukturerade och mindre strukturerade verksamheter. Icke-deltagandet visar sig inte endast bero på individens preferenser och motivation, utan på könstillhörighet och individens sammanhang. Det är vissa grupper som är mer ”utomstående” i det som i Ung livsstil definieras som det ”tunga fritidsutbudet”: idrottsföreningar och övriga föreningslivsaktiviteter, kulturskolan, fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser, bibliotek och simhallar. Sammanfattningsvis konstaterar Ung Livsstil att:

- Deltagande för *alla unga sjunker med stigande ålder* förutom biblioteksbesök.
- *Killar* deltar mer i idrotts- eller annat föreningsliv, kulturskola, bibliotek, fritidsgård, föreningsdrivna mötesplatser eller simhall.
- *Killar* är överrepresenterade i idrottsföreningars aktiviteter, deltagande på spontanidrottsanläggningar, simhallar och fritidsgårdar.
- *Tjejer* besöker och använder bibliotekens resurser, kulturskolor och kultursatsningar i större utsträckning än killar.
- *Barn i sämre socioekonomiska förhållanden* deltar mindre i föreningar, idrotter, kulturskolor och spontanidrottsanläggningar. De uppger också sämre hälsa och livskvalitet. De besöker fritidsgårdar/mötesplatser och bibliotek mer än grupper med bättre socioekonomiska villkor.
- *Barn och ungdomar med utländsk bakgrund* är underrepresenterade i strukturerade aktiviteter (idrottsföreningar och kulturskola) och fysisk aktivitet

generellt. De är däremot överrepresenterade när det gäller besök på bibliotek, fritidsgårdar, mötesplatser och simhallar.

- *Barn och unga 10–19 år i stadsdelar med låg medelinkomst* är underrepresenterade när det gäller deltagande i idrottsförening, kulturskola, fysiska aktiviteter, god hälsa, goda matvanor och hög livskvalitet. De besöker däremot bibliotek och fritidsgårdar/allaktivitetshus i större utsträckning. (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021b)

Stadens subventioner och drift av idrottsanläggningar och föreningsstöd främjar således huvudsakligen unga pojkars idrottande i socioekonomiskt välmående stadsdelar i västra staden, i jämförelse med barn- och unga i östra Malmös stadsdelar som Fosie, Oxie och Rosengård. Ung livsstil visar att upp till 70 procent av flickorna i högstadieåldern, och 75 procent av flickorna i gymnasieåldern i den socioekonomiskt utsatta stadsdelen Rosengård inte deltar i något av det offentligt finansierade fritidsutbudet – alltså varken i föreningar eller öppna verksamheter. Motsvarande siffror för den socioekonomiskt välmående stadsdelen Limhamn-Bunkeflo är 38 respektive 50 procent (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021a, s. 163). Eftersom Ung Livsstil arbetar med komplexa kategorier och gruppindelningar vad gäller de ungas bakgrund och levnadsvillkor kan det vara värt att nämna att barn- och ungas ”socioekonomiska bakgrund” beskrivs utifrån fem olika kategorier – grupp 1–5.¹ Hög respektive låg socioekonomisk bakgrund refererar härmed till rörelser i endera riktningen av dessa kategorier. I undersökningen i Malmö tillhör nästan hälften av de tillfrågade ungdomarna grupp 3, följt av cirka 20 procent i grupp

¹ Grupp 1: Bor i villa/radhus + har tillgång till bil + båt + sommarstuga. Grupp 2: Bor i Villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet + har tillgång till två av följande: bil, båt, sommarstuga. Grupp 3: Övriga t.ex. bor i hyreslägenhet + har tillgång till två av följande: bil, båt, sommarstuga. Grupp 4: Bor i hyreslägenhet + har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga. Grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har inte tillgång till sommarstuga, bil eller båt”

2 eller 4 (ibid, s. 22–23). I studien definieras också ungdomarnas bostadsort i olika stadsdelar utifrån tre inkomstnivåer som antas utgöra ”socioekonomisk struktur: hög, medel, låg” (ibid, s. 20). Utifrån Malmö stadsledningskontor (Salonen, Grander & Rasmusson, 2019) som kartlagt segregationsdynamiker i Malmö utgår vi i det följande från att *åtskillnaden mellan olika invånare i stadens geografiskt indelade bostadsområden* (segregation) är ett resultat av sammankopplingen mellan socioekonomisk bakgrund och grupptillhörighet samt etnicitet mätt som ”svensk” eller ”utländsk”. Socioekonomiskt välbeställda grupper tenderar att ha sin bostadsort i stadens västra delar där också hushåll med svensk bakgrund koncentreras. Den motsatta segregationspolen där invånare med utländsk bakgrund och låginkomsthushåll är koncentrerade, finns i stadens östra och delvis södra delar (Salonen, Grander & Rasmusson, 2019, s. 1–2).

Ung livsstil visar vidare att fler ungdomar än de som är verk-samma idag *vill* delta i olika typer av idrotts- och kulturaktiviteter. Ojämligheterna i deltagandet kan därför i högre grad anses bero på *hinder* för ungdomars deltagande än deras *motivation och intresse* som sådant. De ”utomstående” uttrycker enligt Ung livsstil ett missnöje med sin fritidssituation och uppger i jämförelse med andra ungdomar mer ohälsa och mindre välbefinnande i livet generellt. Bland killarna i Limhamn-Bunkeflo, Västra Innerstaden, Oxie och Kirseberg deltar nästan alla som vill delta. I Centrum, Hyllie, Södra Innerstaden, Fosie och Rosengård är samma siffra knappt två tredjedelar. Killar i grundskolan önskar främst att spela fotboll enligt Ung livsstil, följt av andra idrotter som basket, kampsporter och gym. Tjejer vill helst dansa, följt av att delta i gymnastik, gymträning och fotboll med mera. Dessa trender gäller också för de barn- och unga som inte deltar i dessa aktiviteter i dagsläget. Resultaten visar alltså att unga skulle vilja idrotta och dansa mer (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021b).

Sammantaget visar Ung livsstil att barn- och unga som lever i bättre socioekonomiska förhållanden i stadsdelar med högre medelinkomst deltar mer i fritidsverksamheter som staden subventionerar. Skillnaderna är som störst mellan tjejer och unga kvin-

nors deltagande i *strukturerade aktiviteter* i utsatta respektive välmående områden. Dessa aktiviteter kräver relativt mycket engagemang från både deltagare och föräldrar under lång tid och är också mer resurskrävande både sett till de anläggningar som krävs och det stöd som föreningar erhåller för finansiering av verksamheterna. Barn och unga i sämre socioekonomiska förhållanden är dock överrepresenterade när det gäller deltagande i fritidsutbud som lite förenklat kräver mindre engagemang och resurser från föräldrar och andra vuxna. Till exempel att besöka öppna, tillgängliga och väderskyddade platser som bibliotek, fritidsgårdar, eller föreningsdrivna mötesplatser. Biblioteken besöks mer av grupper med sämre socioekonomiska förhållanden och dessutom mer av tjejer, medan fritidsgårdarna nyttjas mer av killar.

Orsaker till ojämlikt deltagande

Det ojämlika deltagandet i fritidsutbudet förklaras antingen med fokus på *efterfrågan* eller *utbud*. I Ung livsstil är huvudsakligen efterfrågedimensionen i fokus enligt följande:

- *Mättnadshypotesen*: En huvudförklaring som anges för avtagande deltagande med stigande ålder är den så kallade ”mättnadshypotesen”. Unga tröttnar på de *strukturerade aktiviteterna* eftersom föräldrar uppmuntrar till deltagande i aktiviteter från tidig ålder. ”Ju tidigare barn börjar desto tidigare slutar de!” tillägger de. Ungdomarna uppger också att de slutat för att de ”vill ta det lugnt” (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021b, s. 25).
- *Ekonomiska hinder*: Kostnader för deltagande i förening, resor till och från träning, deltagande i tävlingar och läger, tränings- och medlemsavgifter, avgifter för utrustning skapar trösklar för dem med sämre socioekonomiska levnadsvillkor.
- *Föräldrars engagemang, tid och resurser*: Föräldrar som har möjlighet och kännedom att stimulera och

stödja barn och unga till deltagande i idrott, och som har flexiblare arbetstider och tillgång till både tid och exempelvis mobilitet (bil), kan i större utsträckning stödja barnens deltagande i strukturerade aktiviteter.

- *Socialisering:* Ung livsstil menar att den så kallade "möjlighetshorisonen" är större bland unga i de högre socioekonomiska grupperna. Konkret innebär detta att föräldrarna i bättre socioekonomiska förhållanden själva varit med i större utsträckning och anser det viktigare att barnen är med i en idrottsförening eller är fysiskt aktiva.
- *Kulturella normer:* Uppfattningar och ideal varierar mellan olika åldrar, kön, samhällsklasser och etniciteter, och i intersektionen mellan dessa kategorier skapas olika normer om vad som är önskvärt och nödvändigt att ägna sin fritid åt. Dessa normer går inte att särskilja från samhällets förväntningar på vad som exempelvis är önskvärt utifrån dominerande genusperspektiv, eller vad som uppfattas vara statusmarkörer. Exempelvis deltar killar i större utsträckning i idrotter medan tjejer deltar mer i kulturaktiviteter.

Gränsen mellan de ungas och deras föräldrars preferenser beskrivs som överlappande. Den socioekonomiska dimensionen beskrivs sammantaget som avgörande:

De som har större ekonomiska resurser har då större möjligheter än de med mindre ekonomiska resurser att låta sina barn både prova olika idrotter och låta dem fortsätta när kostnaderna ökar. Våra studier i samtliga kommuner visar också att barn och ungdomar i högre socioekonomiska grupper är med i båda de kostnadskrävande aktiviteterna idrottsförening och kulturskolan i högre grad än barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna. Dessutom framgår det i våra studier i alla kommuner vi undersökt att barn och ungdomar i de högre socioekonomiska

grupperna i högre utsträckning är med i fler idrottsföreningar än barn och ungdomar i de lägre socioekonomiska grupperna. (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021a, s 400).

Deltagande i *strukturerade fritidsaktiviteter* förklaras således som en fråga om klass och kön, vilket också är återkommande resultat i nationella undersökningar om ungas deltagandemönster av Myndigheten för Ungdoms- och Civilsamhällesfrågor (MUCF 2023). Men, det förekommer inga djupare resonemang om *utbudsdimensionen* i Ung livsstil som huvudsakligen undersöker de ungas preferenser. Vi kan dock anta att fritidsutbudets utformning, som både ställer krav på föräldrarnas betalningsförmåga, tidsrelaterade flexibilitet, engagemang och organiseringsförmåga, har en möjlig inverkan på barnens möjligheter att delta. I nästa kapitel ska vi diskutera varför ojämnt deltagande i olika fritidsaktiviteter kan ses som ett problem och utvidga perspektiven på vad en *meningsfull* fritid kan innebära.

2. Vad är meningsfull fritid? Instrumentella och emancipatoriska perspektiv

Utifrån Malmö stads politiska målsättningar ses ojämlikt deltagande i fritidsutbudet som problematiskt av två skäl: *För det första* bryter ojämlikheten mot principer om likvärdig tillgång till en meningsfull fritid för alla barn- och unga. *För det andra* ses ojämlikheten i deltagandet som skadligt för ungdomars hälsa och prestationer på andra sociala arenor som skola och (framtida) arbetsliv, och dessutom som negativt för samhället i stort (Malmö stad 2023, Fritidsnämnden 2022, 2023). Förutom att alla ska ha möjlighet att ägna sig åt roliga och givande aktiviteter efter skolan, förefaller icke-deltagandet i fritidsutbudet också påverka individernas framtida livschanser. En meningsfull fritid är för Malmö stad en del i att skapa ett ”sammanhållet och mindre segregerat Malmö”, bättre hälsa, välmående, trygghet och demokrati. Vi har huvudsakligen diskuterat deltagandet i det offentliga fritidsutbudet utifrån begreppen *strukturerade* eller *mindre strukturerade fritidsaktiviteter*. Vi har dock inte problematiserat dessa begrepp och inte heller diskuterat hur begreppet ”meningsfull fritid” kan tolkas. Detta ska vi göra nu.

Politiska normer kring ungas fritid är ingenting nytt. Historiskt har ungas deltagande i strukturerade föreningsdrivna aktiviteter uppfattats som en källa till välmående och goda dygder, medan en oreglerad fritid uppfattats som negativt för individen och samhällsordningen. Att som ung hänga på caféer, gruppvis i olika gatuhörn, att dansa eller lyssna på populärmusik har återkommande problematiserats som farligt eller dekadent (Olsson

1992, 2008). Forskarna i *Ung livsstil* gör exempelvis en tydlig koppling mellan dagens ”utomstående”, som enligt statistiken inte tar del av offentliga fritidsaktiviteter, och dåtidens ”föreningslösa ungdom” som i statens mening utgjorde en potentiell samhällsfara (Elofsson, Åkesson & Blomdahl 2020). Författarna till antologin ”Ungdomars fritidsaktiviteter: deltagande möjligheter och konsekvenser” (2020a), sociologerna Behtoui och Neergaard, och utbildningsforskaren Hertzberg, sammanfattar forskningsläget som enhälligt positivt till att *strukturerade aktiviteter* har en gynnsam inverkan på ungdomars välbefinnande. Undersökningar av högstadieungdomar som ägnar sig åt exempelvis idrott och föreningsengagemang framhåller att strukturerade aktiviteter bidrar till att vänja dem vid en viss rytm i vardagen, disciplinering och självkontroll. Detta föreslås även gynna positiva beteenden och prestationer i andra sfärer som skola och arbetsliv. Motion och rörelse menas främja hälsa, koncentrationsförmåga och skolprestationer. Sociala relationer med vuxna och kamrater stärker deltagarnas nätverk och sociala möjligheter vilket kan bidra till mer information, kännedom om sammanhang, strategiska och gynnsamma livsval (se t.ex. Behtoui, 2020). Dessa studier föreslår vidare att de positiva effekterna uteblir i de *ostrukturerade* och *mindre strukturerade aktiviteterna*. De senare formerna av fritid kan till och med sammankopplas med negativa effekter. Till exempel att fritt ”häng” ute i staden kan bidra till nätverkande med destruktiva kriminella och andra skadliga aktörer och aktiviteter (Behtoui, Hertzberg & Neergaard, 2020b, s. 17).

Vissa fritidsaktiviteter kan därför ses som ett ”hot” medan bilden av de strukturerade aktiviteter som förmedlas är att dessa kan ses som ett ”löfte” för att åstadkomma ett gott liv. Studier har exempelvis svårt att visa på tydliga effekter på hur umgänge på fritidsgårdar påverkar de ungas välmående och hälsa positivt (Forkby, Turner & Alstam, 2020, Strömberg 2020). I dessa diskussioner handlar frågorna om fritid inte bara om hur denna tid används, och hurvida den i sig utgör en källa till glädje och frihet. Fritiden ses som *instrumentell* för prestationer i skola, arbetsliv och för att uppnå god hälsa. Ojämnt deltagande i fritidslivet blir

ett problem för att ”utomstående” ungdomar riskerar att få sämre livschanser och -villkor. Ytterligare ett dilemma med dessa perspektiv på ”fritiden” som arena för samspel och delaktighet är att den speglas på ett onyanserat sätt. Fritiden kan precis som andra arenor i samhället bidra till ökade jämlikheter och livschanser, men denna arena kan likaväl bidra till ökade ojämlikheter och sämre livschanser för vissa. I denna undersökning vill vi därför synliggöra begränsningar med instrumentella perspektiv på fritiden.

Kan vi verkligen reducera frihetens sfär i våra liv till en viss *tid* som ägnas åt vissa *aktiviteter*, och förvänta oss att det just är aktiviteterna som skapar mening för individen? Eller finns det andra sätt att fånga *meningen* med fritiden? För att vrida och vända på detta ska vi förhålla oss till diskussioner i ”Leisure studies/theory” (fritidsstudier/teori). Genom att öppna upp för andra teorier om fritidens betydelse kan vi bredda våra perspektiv kring frågan om vad en jämlik fritid skulle kunna innebära för en kommunal fritidsförvaltning. Om vi likt Ung livsstil tolkar frågan om jämlikt deltagande i fritidsaktiviteter som *lika stort deltagande i strukturerade och halv-strukturerade aktiviteter bland alla unga i Malmö stad* riskerar vi att osynliggöra mångfalden av behov och preferenser. Olika barn- och unga individer tolkar möjligen vad en *meningsfull* fritid innebär på skilda sätt. Ung livsstil analyserar ungas deltagande i fritidsaktiviteter utifrån normer som finns kring vad som är god fritid och vad som helt enkelt finns att göra. De unga som deltar minst i fritidsutbudet uppger enligt Ung livsstilsstudien att de upplever sig ha sämre hälsa, sämre matvanor och lägre upplevd livskvalitet. En tolkning av detta kan ju vara att mer deltagande i föreningslivet skulle kunna få dessa ungdomar att må bättre. Samtidigt reser dessa empiriska slutsatser frågor kring om det just är fritidsaktiviteterna i sig som förorsakar sämre hälsa, matvanor och livskvalitet?

Perspektiv på fritidens syfte

Behtoui, Hertzberg och Neergaard är som forskare exempelvis intresserade av fritidsaktiviteter definierade som ”Extracurricular activities”, eller ”verksamheter som pågår utöver och utanför ung-

domars formella studier och tider i klassrummet, och som är valfria och frivilliga” (2020b, s. 14). Författarna skriver: ”Det centrala är att fritidsaktiviteter mycket väl kan pågå i och organiseras av skolan, men de är likväl skilda från undervisningsämnena och läroplanen, och organiseras i Sverige huvudsakligen av andra aktörer än skolan”. Detta instrumentella perspektiv på ungas fritid definierar syftet med fritiden som strukturerade tillfällen för lärande. Det utgår från att fritidsaktiviteter på något sätt organiseras av vuxenvärlden. Författarnas intention med denna definition är både sympatisk och rimlig. Fritiden är ett fält för omfördelningspolitiska insatser där ungdomar med sämre socioekonomiska levnadsvillkor kan engageras i strukturerade aktiviteter i föreningsform – både idrott och kulturaktiviteter – och på så sätt förvärva förmågor och sociala kapital (sociala relationer, nätverk och sammanhang) som gynnar deras prestationer i samhället i stort. För många unga är idrottande eller konstutövande en avgörande källa till självförverkligande. Men samtidigt vet vi att ojämlikheter i skolprestationer och det vidare arbetslivet kan ha andra orsaker än vad ungdomar gör på sin fritid. Neergaard (2020) pekar på just detta dilemma: ”*Kan deltagande i föreningslivet minska samhällsrelaterad ojämlikhet?*”

Neergaard menar att det finns en paradox i diskussionen om hur stor kapacitet just *strukturerade* fritidsaktiviteter egentligen har för att motverka ojämlikheter som genomsyrar hela samhällsapparaten. Forskningen om dessa teoretiska samband är inte tillräckligt utvecklad och ”metodologiskt är det svårt att fånga kopplingen mellan individers deltagande i föreningslivet och samhällsrelaterade effekter” (Neergaard 2020, s. 233). I karikatyr kan vi formulera argumentet så här: varken klasssamhällets, könsordningens, rasifieringens eller segregationens negativa konsekvenser för vissa grupper kan helt motverkas genom att fler barn och unga spelar exempelvis fotboll i en förening eller piano på kulturskolan. Dessa aktiviteter kan inte upphäva ojämlikheter, men de kan i viss mån och i vissa fall bidra till att individen ges verktyg för att kunna bryta sig loss från en marginaliserad situation och förvärva förmågor som är användbara för andra

prestationer. Skolresultaten är dock en viktigare faktor. Exempelvis har många rasifierade arbetarklassungdomars utmaningar i exempelvis skolan sina orsaker i andra komplexa faktorer, och inte i just valet av fritidsaktiviteter.

I Neergaards intervjuer med elever och lärare menar vissa lärare och ungdomar att det är mer prioriterat att lägga ner mer tid i skolarbetet än att engagera sig i utmanande fritidsaktiviteter som tar tid och kraft. Ett misslyckande i skolan riskerar att medföra större hinder för ett gott liv i framtiden än ungdomarnas prestationer i föreningslivet. Ungdomar uppger i intervjuer att deras fokus är att överleva skolan som är svår nog, och att fritiden helst ägnas åt läxor, hushållssysslor och annat nyttigt som inte ”slösar” tid på fritidsaktiviteter. Under den ”fria” tid som finns för ungdomar i socioekonomiskt ansträngda förhållanden kanske social samvaro och umgänge prioriteras, eller förkovran i något intresse eller hobby som ger lust och glädje och inte fler krav, konkurrens och utvärdering utöver de redan befintliga mönstren i skol- och familjelivet. Samhällets orättvisor skapar utifrån detta perspektiv en ojämlik grogrund för barn att delta i olika fritidsaktiviteter. Samtidigt uttalar sig flera intervjupersoner i Neergaards studie om att ett utbud av fritidsaktiviteter ändå saknas i det område och skola där han intervjuar lärare, fritidsledare och elever. Även om eleverna hade velat delta hade avståndet till arrangemangen varit för stort.

Ekholm och Dahlstedt, båda forskare i socialt arbete är, med ett liknande resonemang, kritiska till att ungas idrottande alltmer betraktas som en lösning på mycket komplexa och djupa samhällsproblem av olika aktörer. Idrotten är lika mycket som samhället präglad av ojämlikhet, och en uppfattning att just idrotten ska bidra till bättre livschanser riskerar att lägga för mycket ansvar på de unga. Den ojämlikhet som i allmänhet genomsyrar idrotten och i synnerhet föreningar i ”idrottssvaga områden” – en benämning som Riksidrottsförbunden använder för socioekonomiskt utsatta områden – grundläggs i olika ojämlikheter som tillsammans med subjektiva erfarenheter av exkludering skapar ett allt större avstånd till föreningsidrotten för vissa grupper. Bortsett

från kostnaderna skapar idrottens moment av tävling, konkurrens och selektion, normer som inte passar alla, hävdar forskarna. En ung kvinnlig deltagare i idrotten berättar om sin erfarenhet så här:

(...) Jag ville utmana mig och komma med i ett riktigt lag [...]. Jag kom ut med en svensk fotbollsförening [...]. I stället för en lugn timme där man slappnar av skolstressen, så blev det ännu jobbigare. Det blev stressigt. För det första så var de mycket bättre. De har tränat mycket längre. Så på nåt sätt så har jag förstört för deras träning i stället för att hjälpa till. För jag kunde inte alltid passa rätt, som de gjorde. [...] Jag har försökt komma in så. Men så fort det är inte träning så blev det gruppering och jag blev ensam. (Mona). (Ekholm och Dahlstedt 2021, s. 99)

För vissa kanske föreningsidrotten fyller en viktig funktion för inkludering i sammanhang som tidigare varit svårnådda. Men för andra kanske den bidrar till ytterligare exkludering och stress. Om vi ser på meningen med fritiden endast i form av *strukturerade aktiviteter* kanske vi missar deltagarnas begränsningar att tillgodogöra sig dessa aktiviteter givet livssituationen? Problemen kring ojämlikt deltagande i fritidslivet kanske då handlar mindre om ungdomars livsstilar och mer om samhällets normer kring vissa aktiviteter som mer meningsfulla än andra.

Perspektiv på fritid som *emancipation*

Vår diskussion ställer definitionen av fritiden på sin spets, eftersom olika perspektiv påverkar hur vi ser på vad som är meningsfulla fritidsaktiviteter. Om fritiden bara har ett värde som sfär för instrumentellt lärande – vad blir det då av friheten i sig? Fritiden *är* värdeladdad inte bara för att den blir en statusmarkör i ett alltmer ojämlikt samhälle. Fri tid är något som vissa har mer av än andra eftersom fritiden utifrån vårt perspektiv är en fråga om frihet och möjligheter till självförverkligande och självbestämmande. För många kanske en fritid som präglas av största möjliga frihet ses som liktydigt med det goda i livet. Men som fritidsforskaren Spracklen (2015) påpekat är det ofta förrädiskt att betrakta fritiden som en rosenskimrande sfär för självförverkligande. I

sjelva verket är fritiden föremål för ”dystopisk kontroll” där andra individer och maktrelationer avgör vad vi *kan* och *bör* göra. Även om vi är fria att ägna oss åt olika fritidsaktiviteter tenderar denna frihet bli mest nyttig för att återskapa befintliga dominansförhållanden. Detta blir särskilt tydligt, menar Spracklen, om vi betraktar det faktum att friheten att välja fritidsaktiviteter inte är jämlikt fördelad. Vissa har goda möjligheter att välja vad de vill göra av sin fritid medan de flesta människors självförverkligande hämmas – alla har inte råd eller utrymme för fritid i sitt liv. Feministiska fritidsforskare har exempelvis pekat på det faktum att män och kvinnor har olika tidsrymder i vardagen för ”fria” aktiviteter till följd av könsstereotypiska familjemönster (Shaw 2001). Eftersom kvinnor i större utsträckning än män också arbetar i familjelivet med hushålls- och omsorgsuppgifter blir deras ”fria” tid knapp. Det större ansvaret för barn och hushåll, och den mer begränsade tid som kvinnor har för sitt eget självförverkligande, påverkar därför kvinnors syn på *meningen* med fritiden. Det finns på grund av ojämställdheten i privata relationer helt enkelt inte nog med tid att ägna åt den typ av aktiviteter som kanske vanligtvis förknippas med mäns livsstilar. Däremot är friheten och möjligheterna till självbestämmande något mycket mer betydelsefullt för kvinnor, jämfört med män, eftersom detta är en större bristvara i kvinnors liv generellt (Henderson & Gibson 2013). Utifrån denna situation kan fritidspolitikens och -administrationens normativa prioritering av idrottsaktiviteter som bästa möjliga fritid ifrågasättas med uttrycket: ”One size doesn’t fit all” – En storlek passar inte alla (Henderson 1996). Givet att olika människor beroende på sammanhang och livssituation tolkar frågan om meningsfull fritid på olika sätt, och för att de har olika möjligheter att lägga tid och resurser på dessa, kan det vara ett dilemma att likställa *jämlik fritid* med *jämlikt deltagande i befintligt fritidsutbud*. Utbudet kanske helt enkelt inte passar alla.

Det finns också en annan aspekt som kräver nyansering. Fritiden är ett uttryck för samhällets maktrelationer precis lika mycket som skolan och arbetsmarknaden. Risken med instrumentella perspektiv på fritiden är att vi ignorerar att deltagande i

fritidsaktiviteter blir ett sätt för människor att särskilja sig från varandra genom att markera status i samhällshierarkin. Vad vi gör på fritiden handlar utifrån detta perspektiv inte bara om vad vi önskar och vill göra, utan också om strategier för människor att *särskilja sig från andra*. Fritidsforskarna Dattilo och Lopez Frias (2021) menar att det instrumentella perspektivet på fritid där vi fokuserar på mängden *tid* som ägnas åt olika kategorier av *aktiviteter*, bidrar till att vi reducerar fritiden till *konsumtion*. Eftersom konsumtion beror på hur individer belönas i marknaden i form av tid och resurser blir frågan om fritid mer eller mindre *kommodifierad*, det vill säga en vara som konsumeras, beroende på individens köpkraft. När deltagande i olika aktiviteter är en fråga om individers prestationer och belöningar på arbetsmarknaden blir frågor om vad som är ”meningsfullt” mindre prioriterade. För många kan deltagande i strukturerade idrottsaktiviteter vara en källa till mening och lycka, men för andra kan normen kring att just idrottandet är en välanvänd ”fri” tid sakna betydelse, och till och med utgöra en källa till förtryck. De förmågor och livsstilar som vi övat oss till eller konsumerar på fritiden blir på så sätt en del av människors sätt att utöva dominans (Hemingway 1996).

För förtryckta människor kan friheten under fritiden vara betydelsefull i sig. Om vi utgår från ett kritiskt perspektiv på fritid som ”emancipatoriskt” fenomen, kan vi möjligen ha med oss ett bredare arbetsverktyg i definitionen av vad en ”meningsfull fritid” kan innebära. I det moderna samhällets hårda tidspress och krav på prestationer kan fritiden ha en betydelse för friheten i sig, ett egenvärde eftersom detta blir vår sfär för självförverkligande och -bestämmande. Fritidsforskaren Hemingway ser exempelvis på fritiden som en sfär för just frigörelse eller ”emancipation”. Han ser fritiden som en arena för frihetssträvanden och demokrati, där människor kan ägna sig åt att vidga sina sociala roller och överkomma hinder för självförverkligande i gemensamma, ömse-sidiga och förståelseinriktade samtal och handlingar (Hemingway 1996, s. 28). Fritidsforskaren Shaw erbjuder ett liknande perspektiv på fritiden som sfär för politiskt motstånd (Shaw 2001):

Idén om motstånd sätter fokus på fritidens politiska väsen, en dimension av fritid som inte alltid erkänns eller begripliggörs. Medan fritidspraktikers politiska implikationer ofta kan vara negativa, i den mening att de förstärker dominerande ideologier och diskriminerande föreställningar och budskap (...), sätter motstånd strålkastaren på de positiva politiska återverkningarna av fritid, inklusive individuell frigörelse ("empowerment"), så väl som social förändring baserad på jämlikhet, erkännande av, och respekt för missgynnade befolkningar. På detta sätt kan motstånd ses som en "nytta" av fritiden, även om den nytta som erbjuds är annorlunda i art än de som vanligtvis associeras med deltagande i fritid, så som fysiskt och psykologiskt välbefinnande (Shaw 2001, s. 198, *egen översättning*)

Ett fokus på fritiden som en arena för motstånd kan öka insikterna om vilken betydelse fritiden kan ha för ett mer demokratiskt och jämlikt samhälle. Även fritidsforskarna Dattilo och Lopez Frias menar liktydigt att *meningen* med fritid bör ses som ett tillstånd *av mänskligt blomstrande* genom att bidra till att möjliggöra vårt fria utforskande, förkovrande och frigörelse (emancipation). Vad som då krävs är visserligen att *lärande* möjliggörs under fritiden, i synnerhet för ungdomar, vari de kan reflektera och utveckla en medvetenhet kring frågor om vad som är meningsfullt, och uppmuntras i att tillgängliggöra sig verktyg för detta utforskande. Men formen för detta lärande bör inte låsas fast i deltagande i olika aktiviteter. Det viktiga är att fritiden sammanvävs med glädje, hoppfullhet och tillfredsställelse trots de utmaningar och ansträngningar som vissa aktiviteter kan innebära. Utifrån detta perspektiv menar Dattilo och Lopez Frias (2021) att fritidspolitik och -verksamhet inte endast bör mäta eller möjliggöra meningsfulla aktiviteter strikt på basis av statistik om aktiviteter som erbjuds, eller närvarande deltagare och antalet aktiviteter och tidsrymden för dessa. Meningen med dessa aktiviteter bör mätas i relation till deltagarnas erfarenheter. Detta perspektiv aktualiserar fritiden som en arena för frihet, självförverkligande och självbestämmande. Vi kallar det för emancipatoriska perspektiv på fritid.

Hur uppnå en jämlik fritid?

Vi har således att arbeta med *instrumentella* och *emancipatoriska* perspektiv på fritiden som fenomen. Det instrumentella perspektivet definierar fritiden utifrån en viss tid och deltagande i på förhand definierade aktiviteter. Det emancipatoriska perspektivet definierar fritiden utifrån den mening som deltagarna själva tillmäter olika aktiviteter och deras möjligheter till självförverkligande och -bestämmande. Vi vet vilka aktiviteter som staden subventionerar, vilka aktiviteter de unga deltar i och vi vet vilka som inte deltar i aktiviteterna, och vi vet också en hel del om orsakerna bakom icke-deltagandet. Vi vet att ungdomar generellt anser att fritiden är mer meningsfull än skolan för livskvaliteten och vi vet att ungdomar som idag inte deltar i det befintliga kommunala och föreningsdrivna fritidsutbudet skulle vilja delta mer. Givet de hinder som finns för deltagande i det befintliga utbudet vet vi dock inte så mycket om alternativa fritidsaktiviteter med förmåga att erbjuda meningsfull fritid till barn- och unga som idag inte tar del av det befintliga fritidsutbudet.

För att diskutera alternativ till befintliga fritidsaktiviteter som kan inkludera fler barn- och ungdomar, använder vi begreppet ”jämlik fritid”. Utifrån vår tolkning av det emancipatoriska perspektivet fokuserar en jämlik fritid på att bidra till individens *självförverkligande* och *självbestämmande* i sammanhang som präglas av så lite dominans och förtryck som möjligt (Young 2000). *Självförverkligande* innebär, om vi följer den politiska filosofen Youngs terminologi, möjligheter för individer och grupper att utveckla och använda sina förmågor och att uttrycka sina erfarenheter. *Självbestämmande* definieras som att ha inflytande över det man gör och över de villkor som påverkar det man gör. En konkret definition av emancipatorisk fritid kan göras i två sammanvävda steg: för det första *att människor deltar i processer och sammanhang som möjliggör förutsättningar för utvecklande av ömsesidiga relationer med och stöd till andra genom dialog, deltagande och kritisk självreflektion. I dessa processer ges deltagarna möjligheter att uttrycka och artikulera sina erfarenheter och perspek-*

tiv. Det andra steget innebär att deltagarna i dessa sammanhang *utvecklar en kunskap och förståelse för de sociala orsakerna till sin situation och förutsättningar för att tillsammans bemäktigas, agera och förändra sig själva och sin sociala miljö* (Young 1994).

Detta perspektiv jämför *emancipation* med *social rättvisa*. Vår tolkning av begreppet jämlik fritid blir mer mångsidigt än att mäta nivåer av deltagande i det befintliga fritidsutbudet. Begreppet jämlik fritid inkluderar emancipatoriska dimensioner av fritidens betydelse utifrån perspektivet att offentlig fritidspolitik ska bidra till största möjliga mån av *självförverkligande* och *självbestämmande* för alla barn- och unga. Hur en jämlik fritid konkret kan åstadkommas genom fritidsförvaltningens verksamhet beror på huruvida den främjar *demokratiskt deltagande, mångfald och jämlikhet* i fritidslivet. Utifrån vår egen tolkning och omformulering av stadsplaneringsforskaren Fainsteins (2010) principer för hur rättvisa städer kan utformas, ser vi vägar till en jämlik fritid som en avvägning mellan dessa tre kriterier:

1. *Demokratiskt deltagande*: i hur stor utsträckning deltar barn- och unga i att höras, påverka och utöva inflytande över respektive fritidsaktivitet och förutsättningarna för dessa? Exempelvis, i hur stor utsträckning förekommer en dialog med barn- och unga i missgynnade sammanhang i utformningen av det offentliga fritidsutbudet?
2. *Mångfald*: i hur stor utsträckning erkänns och stöds olika former av behov, önskemål och intressen vad gäller barn- och ungas fritidsaktiviteter?
3. *Jämlikhet*: frågor om jämlikhet berör inte bara frågor om jämlika möjligheter att delta, eller jämlika och rättssäkra principer för resursfördelning, även om dessa villkor är viktiga. Jämlikhet avser också huruvida ramverk för regler och omfördelning av resurser bidrar till *jämlika utfall* i bemärkelsen att *de gynnar grupper som är missgynnade* på olika sätt, sett till fritidsutbudet.

I Fainsteins resonemang är det viktigt att påpeka att det aldrig kan handla om en absolut jämvikt i avvägningen mellan dessa tre värden. Frågor om rättvisa kräver alltid en prioritering och avvägningar av endera en eller ett par av dessa till nackdel för något eller några värden. Huvudpoängen i Fainsteins liksom i våra perspektiv är att utformningen av stöd och insatser ska bidra till att gynna missgynnade grupper för att räknas som jämlika.

Metodologiska avvägningar och studiens tillvägagångssätt

Arbetet med denna rapport har genomförts på uppdrag av och i samverkan med fritidsförvaltningen i Malmö stad. Ambitionen följer en inledande överenskommelse om att bidra till en perspektivförskjutning och begreppslig fördjupning; att dokumentera och exemplifiera pågående arbete och arbetssätt; samt att diskutera och presentera möjliga strategier för en jämlik fritid för alla barn och unga i Malmö stad. Vår metod har haft en samverkande ansats där vi arbetat med ett kontinuerligt transdisciplinärt lärande genom dialog, gemensamma överväganden och tolkningar i kunskapsproduktionen (se t.ex. Hupe 2014). Detta är en annan typ av kunskapsmål än inom konventionella effekt- eller resultatstudier där verksamheters resultat kontrolleras i efterhand gentemot på förhand uppställda mål (Vedung 2016). Kunskapsarbetet har i denna undersökning genomsyrats av långsiktiga mål även om detta inte hindrar att kortsiktiga resultatmål också inkluderas. Vi har därför följt verksamheter genom etnografiska ansatser och snöbollsurval av intervjupersoner utifrån respektive kompetenser om undersökningens problemställningar. På ett kontinuerligt sätt har vi återkopplat synpunkter och initierat diskussioner om preliminära slutsatser och vägval med uppdragsgivarna som varit involverade i att genomföra prioriteringar och tolkningar.

Totalt omfattar studien cirka sex månaders heltidsarbete fördelat på tre personer över tio månaders tid (januari–oktober 2023). 29 intervjuer har genomförts med ett 40-tal respondenter: tjänstepersoner, politiker, ideellt aktiva och anställda i civilsam-

hällesorganisationer, samt unga deltagare i föreningar och andra fritidsverksamheter. Deltagande observation har genomförts vid ett par tillfällen. Utöver detta utgör också offentliga dokument och interna underlag från fritidsförvaltningen en del av det samlade underlaget. I analysen av materialet har vi anammat ett helhetsperspektiv, där de olika underlagen tillsammans bidrar till en mer sammanhållen bild. Den slutgiltiga analysen är genomförd självständigt av författarna.

3. Fritidsförvaltningens verksamhet och normer

Är det någonting man skulle vilja känna i hjärtat att man hade bidragit till, gjort en avgörande insats, så är det här. Det hade varit jätteroligt att få vara den organisation som gjorde den förflyttningen. För detta är ju en jättefråga, var vi än kommer. [...] Det handlar ju om vem som deltar i det demokratiska samtalet, vilka röster hörs? (Tjänsteperson 1, Fritidsförvaltningen)

I citatet ovan ger en ledande tjänsteperson på fritidsförvaltningen uttryck för en vilja att bidra till ett jämlikt deltagande i det kommunala fritidsutbudet. Under våra intervjuer är detta ett synsätt som genomsyrar fritidsförvaltningens ledning. Likväl saknar förvaltningen adekvata strategier för att åstadkomma jämlikt deltagande. Med denna utgångspunkt ska vi i detta avsnitt fördjupa oss i vilka normer som präglar fritidsförvaltningens verksamhet och hur dessa skapar målkonflikter i styrningen. Avsnittet baseras på intervjuer med ledande tjänstepersoner för fritidsförvaltningen och dess olika avdelningar, samt med ledande politiker i fritidsnämnden utifrån hur de beskriver den operativa verksamheten och resonerar om problemet kring ojämlikt deltagande (se lista på intervjupersoner i bilaga B). Resonemang och beskrivningar baserade på intervjuer kompletteras med styrdokument, utredningar, kartläggningar som förvaltningen genomfört. På grund av etiska hänsynstaganden redogörs citaten i detta avsnitt anonymiserat för att dölja respondenternas identitet i syfte att framhålla värderingarnas ursprung i organisationen.

Fritidsförvaltningen möjliggör en rik och varierad fritid

Konkret arbetar fritidsförvaltningen med följande verktyg för att möjliggöra en meningsfull fritid: drift av idrotts-, bad- och fritidsanläggningar, allmän föreningsservice och föreningsbidrag (med undantag för det ansvar som åvilar andra nämnder); fritidsgårdar och mötesplatser för barn och unga (med undantag för det ansvar som åvilar andra nämnder); planering, samordning och kompetensutveckling inom fritidssektorn; att säkerställa likvärdig tillgång till den öppna fritidsverksamheten genom planering och samordning med andra nämnder; samt större idrotts- och fritidsarrangemang samt uppgifter som åvilar kommunen enligt lotterilagen. Verksamheterna organiseras i fem avdelningar på fritidsförvaltningen: Bad-, rekreation- och fritidsgårdsavdelningen, Driftavdelningen, Förenings-, Idrotts- och evenemangsavdelningen, Ekonomi- och analys samt den Administrativa avdelningen.

Vid intervjuer med tjänstepersoner i fritidsförvaltningen och politiker i Malmö stad framkommer en samstämmig bild av att fritidsutbudet sedan länge är ett prioriterat politikområde som staden gärna lyfter fram och är stolt över. Trots att verksamheten inte är lagstyrd framhålls det vid intervjuer råda politisk enighet kring det kommunala ansvaret för etableringen av anläggningar, noll-taxan och de omfattande föreningsbidragen som del av ”välfärdens kärna”, som ledande politiker benämner det. Från förvaltningens sida tolkas uppdraget i termer av att främst skapa ”möjligheter” för en aktiv och meningsfull fritid:

Vårt uppdrag är att erbjuda möjligheter. Samtidigt som vi erbjuder möjligheter, så vill vi också stimulera även på andra sätt att vara aktiv. (Tjänsteperson)

Ja, jag kommer använda ordet ”möjligheter” här flera gånger, därför att i mitt perspektiv så handlar det framför allt om att se till att vi har möjligheter att kunna vara då aktiva och fysiskt aktiva. [...] Vi försöker ändå se till att man kan nästan göra allt i staden [...]. (Tjänsteperson)

Vi brukar skämta om det och säga som en icke lagstyrd verksamhet. Vi har ju bara ett område, vi har lotteritillståndet. Det är

det enda som vi kan luta oss mot lagen. Men det är en ganska liten verksamhet. Nej, men vi är möjliggörare. Om man skulle med ett ord säga vad gör fritidsnämnden, fritidsförvaltningen, ja, det är möjliggörare. (Tjänsteperson)

I tabell 1 (se bilaga A) redogör vi för fritidsförvaltningens verksamhetsformer och budget. "Infrastrukturer" innebär anläggningar för idrotter, och förutom dessa även simhallar och lokaler för fritidsgårdarnas verksamhet, inklusive deras personal. "Verksamheter" utgörs huvudsakligen av stöd till föreningar som i sin tur arrangerar aktiviteter. 2023 fördelas totalt cirka 120 miljoner kronor genom olika bidrag. Exempel på dessa bidrag är Allmänna bidrag (ca 48 miljoner), Bidrag till organisationer och verksamhetsbidrag (22 miljoner), Föreningsutveckling (4 miljoner), Lovverksamhet (3 miljoner) samt bidrag till Föreningsdrivna mötesplatser (24 miljoner). "Riktade insatser" till föreningslivet syftar till att kompensera för ojämnt deltagande genom att stödja spontan-, prova-på och lovaktiviteter i ordinarie föreningsverksamheter. Fritidsbanken fungerar som ett bibliotek för fritidsutrustning där alltifrån skor till racketar kan lånas kostnadsfritt.

Fritidsförvaltningen organiserar också ett fritidsutbud i egen regi: simhallar och fritidsgårdsverksamheter som vi återkommer till strax. Tjänstepersoners betoning på att möjliggöra ett rikt, brett och varierat utbud av fritidsaktiviteter ska förstås i relation till fritidsförvaltningens styrarrangemang där huvuddelen av verksamheten bedrivs i samverkan med civilsamhället. Det offentliga fritidsutbudet kommer i stor utsträckning till stånd genom bidrag och stöd till föreningar. En tjänsteperson beskriver detta som att "facilitera och försöka stötta". Dels handlar det om principer för tilldelning av tider på anläggningar och fördelning av bidrag till föreningar, men också om utbildning, uppföljning och "kontroll" av att principer för stöd följs. Genom föreningsstödet ges malmöbornas föreningar subventionerad åtkomst till anläggningar avgiftsfritt genom "nolltaxan":

Vi har svart bälte i bidragsgivning [skratt]. Nej, men vi är nog bra ... om inte fulländade på något vis, så är vi nog ganska bra på

att ge stöd. Om jag då får skryta över mina medarbetare så tycker jag nog att vi är duktiga på det, stöd. Och för oss innebär ju att i Malmö har vi haft politik sen 100 år tillbaka som har hållit ganska hårt vid att ge nolltaxa och vi tror att låna ut anläggningarna gratis till föreningar som i sin tur aktiverar dem, det är positivt. Och bara det stödet skulle man nog, om man tar i lite grann, kunna säga är värt ett par 100 miljoner. (Tjänsteperson)

En central norm i styrningen är att säkerställa tillgången till en *mångfald* av meningsfulla aktiviteter utefter invånarnas önskemål, kanaliserat genom föreningsbildning. Beaktar vi de många idrottsaktiviteter som barn- och ungdomar i staden har att välja på och de omfattande subventioner som riktas till dessa föreningsarrangemang kan vi konstatera att denna mångfalddimension uppfylls väl. Mångfalden utvecklas genom en lyhördhet för föreningars önskemål och preferenser genom bidragssystemet där det noga anges vilka föreningar, verksamheter som har rätt till bidrag och hur föreningarna ska agera för att uppfylla uppställda kriterier.

Jag är då stolt över förvaltningen, men också Malmös sätt att jobba med civilsamhället. Jag upplever att vi ser till det stora, breda civilsamhället och föreningslivet, inte bara ... även om vi tenderar till att få slagsida till att prata och ge stöd till idrottsrörelsen mer än andra föreningskategorier. Det som jag tycker att vi är bra på är då att vi hela tiden jobbar för att utveckla, se till behoven. (Tjänsteperson)

Förvaltningen har också anammat ett samverkansorienterat arbetssätt i relation till andra förvaltningar som kultur- och grundskoleförvaltningen kring anläggningar- och fritidsutbud:

Vårt uppdrag, det är att se till att det finns en mångfald, att det finns många olika aktiviteter. Och det är väl där jag menar också att uppdraget för oss handlar inte bara om att titta till fritidsförvaltningens uppdrag eller fritidsnämndens uppdrag. Vi behöver förstå och se hur vi samverkar med andra förvaltningar

som också erbjuder en meningsfull fritid, även om det i grunden är fritidsförvaltningens uppdrag. (Tjänsteperson)

Malmöns breda utbud av fritidsaktiviteter lyfts av förvaltningsledningen som en positiv effekt av förvaltningens påtagna roll som möjliggörare. I staden finns över 500 registrerade föreningar som erbjuder fritidsaktiviteter av något slag, vilka tillsammans registrerade nära två miljoner deltagartillfällen för barn och unga 2019 och 2020. Efter fotbollen som är den populäraste idrotten följer kampsport, simidrott, gymnastik, ridsport och ishockey sett till närvaroregistrering. De mest jämställda sporterna är handboll, innebandy och basket. Ishockey präglas av störst andel icke-malmöbor vilket tyder på att regionens föreningar i andra kommuner är beroende av någon av Malmöns fem ishallar. De fem största idrottsföreningarna bland flickor/kvinnor sett till deltagartillfällen är Friskis & Svettis, Malmö Kappsimningsklubb, GK Motus-Salto (Gymnastik) Malmö Ridklubb och Simklubben RAN Kvinna. Motsvarande för pojkar/män är Fightzone (Kampsport), IF Limhamn Bunkeflo (Fotboll), Kappsimningsklubb, IF Malmö Redhawks Man (Hockey) samt Kvarnby IK (Fotboll) (Fritidsförvaltningen 2022b). Fritidsutbudet som fritidsförvaltningen stödjer och möjliggör bidrar till en stor mångfald av aktiviteter att välja mellan.

Mest stöd till rika områden, etablerade och strukturerade (idrotts)aktiviteter

Samtidigt som förvaltningen är stolt över mångfalden och det rika utbud som erbjuds finns det en medvetenhet om att stödssystemen i praktiken premierar vissa föreningar, aktiviteter och välbeställda socioekonomiska hushåll mer än andra. I rapporten ”Bidragsfördelning till föreningslivet i Malmö” (Fritidsförvaltningen 2023a) visar fritidsförvaltningen mot bakgrund av föreningarnas rapporterade närvarostatistik att mest resurser tilldelas ungdomar boende i rika områden i västra delen av staden, och minst till unga i östra Malmö. När kostnaderna för aktivitetsbidrag till föreningar beräknas per boende i stadens tio olika stadsdelar erhåller rika

stadsdelar som Limhamn-Bunkeflo 153 kronor per boende i åldern 4–25 år, medan ungdomar i de mer utsatta stadsdelarna i Fosie, där bland annat Hermodsdal ligger, erhåller 70 kronor. Medelvärdet i staden är 93 kronor per boende 4–25 år, visar förvaltningens statistiska kartläggning. Så här resonerar en tjänsteperson om snedfördelningen i utbudet:

Framförallt är det jag menar att det blir en väldig idrottsnorm i det systemet, att det blir det här regelbundna att man träffas. Scouterna faller in i det också, kanske vissa dansföreningar, teaterföreningar skulle också passa in i det, som någonting där man träffas och lär sig någonting och så. Men sen har vi en del av föreningar som inte har den här klassiska strukturen med sig, som handlar mer om öppen, drop-in-verksamhet och mötesplatser. Att man bara träffas när man bestämmer, alltså det är mycket, mycket flexibelt och det är olika människor och bygger kanske inte på medlemskap och så vidare. Så att de på något sätt faller bort när det blir ... ja, eller så tvingas de då att anpassa sin verksamhet till den här att det ska vara regelbundet och en grupp och så. Och det är kanske inte alla som vill eller kan eller vet hur, och så. (Tjänsteperson)

Stödsystemens ”idrottsnorm” som respondenten ovan refererar till har sina orsaker i flera omständigheter. Utifrån det samlade underlaget har vi identifierat *ideologiska*, *administrativa* och *politiska* faktorer som huvudsakligen berör utbudsdimensionen av ojämlikhetsproblemet.

Ideologisk prioritering av strukturerade aktiviteter: idrottsnormen

Idrottsnormen är en *ideologisk prioritering* och har att göra med att ledningen på fritidsförvaltningen utifrån ett instrumentellt perspektiv tenderar att likställa *föreningsidrottens verksamheter* med *meningsfull* fritid. Detta gör att merparten av fritidsförvaltningens uppmärksamhet och budget premierar idrottens och andra *föreningsaktiviteter* före de öppna verksamheternas mindre strukturerade aktiviteter. Men, även om vi jämför mellan olika

föreningar som har rätt till bidrag, gynnas idrottsföreningar som bedriver *strukturerade aktiviteter med många deltagare samtidigt vid återkommande tillfällen*. Idrottsnormen premierar således vissa idrotter mer än andra:

Det är väl inte kanske helt jämlikt, men om du kollar på de där aktivitetsstöden, så till exempel om du mäter vid ett tillfälle och så kan du ha 30 ungdomar, som är med där, då får du mer stöd. Och vilka är det som har den typen?

Intervjuare: Fotboll.

Ja, exakt [skratt], eller gymnastik kan det också vara. Alltså, så har du nolltaxa på det. Det blir inte riktigt jämlikt, alltså mellan de olika typerna av fritidsaktiviteter. (Tjänsteperson)

Idrottsnormen motverkar på något sätt den mångfald som finns och den jämlikhet som finns i möjligheter att ta del av stöd för olika föreningar. Fotbollsaktiviteter beskrivs exempelvis ”passa in” in i förvaltningens normer mer än andra aktiviteter:

Samtidigt så vet vi om att vi utnyttjar våra (fotbolls)planer på bästa möjliga sätt, så det är det väldigt hög effektivitet utav insatt skattekapital. Det är många ungdomar på en plan. Och åker man och tittar på någon utav våra planer ... Jag vet, våra föreningar säger att det är för trångt, men ja, det kanske det inte alltid är. För har du ett gäng sju-, åtta-, nio-, tio-, tolvåriga tjejer och killar, så kan det bedrivas väldigt mycket trespel och femspel och sjuspel på en sån här plan som kanske är elva plus. [...] Så det här är en ganska hög effektivitet. Jag skulle säga aktiviteten på fotbollsplaner är nog svårt att slå, tror jag. Och då har vi även prickat rörelse, föreningsliv och demokrati, vuxennärvaro, möjligheter att komma in [...] (Tjänsteperson)

Fotbollen uppfattas utifrån detta perspektiv som mest ”effektiv” i att skapa en aktiv och meningsfull fritid, och därför som en uppskattad investering med hög ”effektivitet”. Den ses också som inkluderande med låga trösklar, trots att förvaltningens egna kartläggningar visat att de ekonomiska avgifterna och den geo-

grafiska koncentrationen av föreningar utgör hinder för barn som kommer från socioekonomiskt sämre förhållanden.

Administrativa rutiner skapar ojämlikhet

Idrottsnormen förankras vidare i *administrativa rutiner*. Dessa rutiner handlar bland annat om regler för att kunna registreras som en bidragsberättigad förening, för hur aktiviteter rapporteras och följs upp, samt hur investeringar i nya anläggningar planeras och genomförs. Kategoriseringar av föreningar i förvaltningens register är centralt för vilka som har rätt att tilldelas bidrag, för föreningens åtkomst till anläggningar under attraktiva tider och för rätten till subventioner. Enligt Malmö stads och fritidsförvaltningens principer behandlas en förening antingen som en *registrerad förening*, *bidragsberättigad förening* eller *organisation*.² Endast bidragsberättigade föreningar kan erhålla något eller flera föreningsbidrag och nolltaxa, medan registrerade föreningar har möjlighet till reducerade avgifter vid hyra av anläggningar. Genom närvaroregistreringen vid aktiviteter kan dock registrerade föreningar rapportera verksamhetsvolym som underlag vid ansökan om att bli en bidragsberättigad förening, skriver fritidsförvaltningen i sina bestämmelser (Fritidsförvaltningen 2023b). För att kunna registrera en förening är bestämmelserna att verksamheten ska vara utan vinstsyfte, ideell och allmännyttig. Den ska ha sitt säte i Malmö och dessutom vara skuldfri och registrerad hos Skatteverket. Föreningen ska vidare ha ett bankkonto registrerat i verksamhetens namn, kunna redovisa medlems- och terminsavgifter, samt i övrigt fungera som en öppen, demokratisk, inkluderande och formellt fungerande förening vad avser möten, styrelsearbete och så vidare. Föreningen ska också visa medlems-

² Med *Organisation* avses ”en allmännyttig ideell förening som är ett samarbetsorgan, paraplyorgan, förbund, med eller utan medlemsföreningar, vars syfte är att stödja och representera en särskild målgrupp, geografiskt område och/eller särskild verksamhet i Malmö samt att fungera som en resurs för sina medlemmar och medlemsföreningar i Malmö.” Dessa kan exempelvis utföras av olika idrottsförbund (Fritidsförvaltningen 2023b)

register med medlemmar som är aktiva i föreningen minst två gånger per verksamhetsår (ibid).

Kraven på föreningar är transparenta och av omfattningen av antalet föreningar att döma möjliga att uppfylla. Av cirka 600 registrerade föreningar i Malmö år 2021 räknas 321 som bidragsberättigade föreningar och 55 som organisationer år 2021 (Fritidsförvaltningen 2023a, s. 17). De bidragsberättigade föreningarna utgörs huvudsakligen av de idrottsföreningar som är knutna till Riksidrottsförbundets specialsporter och idrotter. Som följer av denna ordning kommer Malmö stads huvudsakliga subventioner till fritidsaktiviteter dess invånare till del genom idrottsföreningar. Dessa tilldelas cirka 100 miljoner kronor i stöd för respektive aktiviteter. Om vi lägger till subventioner för anläggningar tillkommer cirka 100 till 200 miljoner kronor. Det är därför avgörande för en arrangör av fritidsaktiviteter att registreras som en bidragsberättigad förening.

För att kategoriseras som bidragsberättigad måste en förening ta sig över en hög tröskel. Förutom ovanstående kriterier för registrerade föreningar ska en bidragsberättigad förening uppvisa genomförd verksamhet för minst 25 barn- och ungdomsmedlemmar under minst ett år. Detta utan några stöd för denna verksamhet förutom viss reducerad avgift för hyra av anläggningar. Fritidsförvaltningen erbjuder nolltaxa, attraktiva tider och subventioner till bidragsberättigade föreningar som bedriver verksamhet för någon av de prioriterade grupperna äldre, personer med funktionsnedsättning eller barn- och unga. För andra föreningar blir bristen på attraktiva tider i ändamålsenliga lokaler ett hinder för etablering av verksamhet. Enligt en ledande tjänsteperson är den grundläggande principen att anläggningar som drivs av staden är öppna för alla, men i praktiken premieras redan etablerade föreningar, vilket uppfattas skapa ojämlikhet:

Det är svårt att bara titta på vem som använder våra anläggningar, för att i sig kan anläggningen vara fullt öppen för alla, men vem som kommer dit beror ju en hel del på våra andra system, till exempel att väldigt tydligt stödja föreningslivet med

bidrag och med tider och med dialog, så att ... Det är skillnad på vem som använder och vem som har möjlighet att använda den i grunden, när den väl är byggd. Det där är ju lite lurigt [...].
(Tjänsteperson)

Vidare styrs förvaltningens bild av pågående fritidsaktiviteter huvudsakligen av uppföljningssystem. De statistikorienterade rapporteringssystemen synliggör fritidsvanor i form av aktiviteter och deltagartillfällen som registreras av föreningar i förvaltningens uppföljningssystem. Statistiken synliggör dock inte fritidsvanorna i sin helhet. Aktiviteter som inte rapporteras syns inte heller i förvaltningens uppföljning:

Delvis så tror jag att det vi hör ibland från vissa föreningar, eller när man går till stadsdelar och så när man är lite mer ute så säger folk att "ja, men ni har inte helhetsbilden". Alltså det vi får in, data ger en bara en viss del av verkligheten, alltså en viss bild. Att det finns mycket drivkrafter i vissa stadsdelar där vi säger att föreningslivet är svagt. Jag menar, det finns drivkraft som gör att folk ändå organiserar sig på något sätt. Men vi vet inte det, det har vi inte så mycket information kring. (Tjänsteperson)

Stödsystemens rutiner försvårar för nyare föreningar och spontana aktiviteter osynliggörs, samtidigt som aktiviteter med stora volymer premieras. Vidare är utbudet av anläggningar också snedfördelat, särskilt de stora sporthallarna, eftersom planeringen av nya anläggningar följer etableringen av skolor i nybyggda områden. *Administrativa rutiner för planering av anläggningar* skapar således ett skevt utbud i staden och därför ojämlika möjligheter och utfall för ungas fritidsaktiviteter eftersom anläggningar utvecklas i socio-ekonomiskt starka områden. Nybyggnation och underhåll i östra Malmö och innerstaden uppfattas ha hamnat efter där en tjänsteperson konstaterar att "i östra Malmö har det inte byggts någonting alls nästan" de senaste årtiondena:

Sen ska man vara självkritisk och ibland tänker man så här, att stödet till ... Skulle vi mäta det bara i det så skulle man säga så

här, att de fysiska stöden i form utav sporthallar och idrottsanläggningar, ja, de byggs ju i de bästa delarna utav Malmö. För det är där staden växer, det är där skolorna byggs [...].

(Tjänsteperson)

Något förenklat innebär detta att möjligheten för nyare föreningar att få tillgång till attraktiva halltider är större i de nybyggda västra delarna av Malmö, medan en stor del av de attraktiva anläggningarna och tiderna ofta är uppbokade i övriga delar av staden. Vid nyetablering av idrottsanläggningar är fritidsförvaltningen primärt lyhörd för de redan etablerade föreningarnas önskemål. Sammantaget skapar administrativa rutiner tröskel-effekter för mindre etablerade grupper och för initiativ att arrangera fritidsaktiviteter för barn- och unga i mindre skalor, och i socioekonomiskt utsatta stadsdelar.

Den politiska dynamiken: idrottsföreningars starka inflytande

Det administrativa systemet är delvis ett resultat av den *politiska dynamiken* och vissa aktörers större inflytande över utformningen av stödsystemen. Etablerade idrottsföreningar har lokalt och nationellt etablerat goda förhandlings- och påverkanskanaler med politiska aktörer, och har således stort inflytande över fritidspolitikens utformning. Det medför att demokratidimensionen av en jämlik fritid primärt begränsas till att öppna upp för påverkansmöjligheter för det etablerade föreningslivet. Medborgarnas möjligheter att uttrycka önskemål om fritidsutbudet styrs främst av föreningarnas intressen. Att idrottsföreningarna tillhör en stark intressegrupp i politiken betonas av flera respondenter:

[...] Men om man tittar ändå på trycket mot politiken men även oss tjänstepersoner, så de traditionella strukturerna i form utav ett riksidrottsförbund ... Som jag tycker gör jättemycket bra, föreningar som har funnits sen förra sekelskiftet och som har varit jätteviktiga och är fantastiska. När de pratar för sin sak så gör de det med ganska kraftfull stämma, lång historik, men det är

också många gånger de som är de mest progressiva när det handlar om att välkomna fler. (Tjänsteperson)

Det som är svårt att göra ändringar, det är att du har haft någonting under väldigt lång tid, och så har alla de här vant sig vid det. Du kan inte dra undan det, för det är väldigt många barn och ungdomar som spelar fotboll, eller går på cheerleading, eller vad det nu kan vara. Så du kan inte bara ... Det funkar inte bara att säga att det här är ojämlikt, så nu får jag ta bort det [...]. (Politiker)

Denna politiska dynamik påverkar handlingsutrymmet för förvaltningen att förändra rutiner för stöd. En tjänsteperson menar att den politiska ledningen bör prioritera vissa principer i verksamheten för att uppnå jämlikhet, särskilt i relation till att vissa grupper i staden överutnyttjar subventioner genom att engagera barn i många aktiviteter:

För det kan ju faktiskt vara så att vi i vissa delar utav stan skulle behöva ha ett samtal på något vis. Är det okej att barn och unga är aktiva sex dagar i veckan? Mår man bättre som barn och ungdom att vara aktiv hela tiden, och kanske åka från en aktivitet, svettig, till en annan, bara för att uppfylla föräldrars önskan om barns välbefinnande och kanske att ge det bästa till sina barn hela tiden, alltid. (Tjänsteperson)

De stora idrottsorganisationerna framhålls vidare ha många och detaljerade önskemål kring utformningen av idrottshallar och planer utefter olika standarder och prioriteringar. Detta kan göra det svårt att programmera in multifunktionaliteter i nya hallar. Mindre etablerade föreningar med sporter som inte har lika många utövare får det då svårare att påverka utformningen av anläggningarna. Idrottsnormen medför också att föreningar med andra former av aktiviteter som exempelvis betonar sociala möten, som exempelvis de föreningsdrivna mötesplatserna, inte prioriteras lika mycket.

Kompenserande insatser: drop-in och spontanidrott

En insats med syftet att öka jämlikheten i deltagandet är kompenserande insatser riktade till föreningar för att öka inkluderingen av nya deltagare i respektive verksamheter. De kompensatoriska insatserna beskrivs som ”punktinsatser”, eller experimentell verksamhet för att påverka det ojämlika deltagandet:

Mm, och det är en ständig sån nagel som gör ont i ögat. Ja, det är klart att väldigt mycket går till föreningslivet eller om man nu ska säga så, anläggningar. Och vi har ju, som jag sa innan, har ju försökt ändå göra de här olika alltså punktinsatser för att se lite vad det är som kan fungera. (Tjänsteperson)

Totalt omfattar de kompensatoriska insatserna endast cirka tre miljoner kronor per år samt några få miljoner i extra stöd till föreningar för varje tjej som deltar i aktiviteter. I denna beräkning exkluderar vi de cirka 80 miljoner kronor som riktas till fritidsgårdar och mötesplatser som har en bredare målgrupp än just ”utomstående” ungdomar. De kompensatoriska insatserna riktas till de etablerade föreningarna för att bredda respektive verksamhet med nya målgrupper. Ett exempel är exempelvis *drop-in och lovverksamheter* där barn- och unga kan delta i föreningsidrotter utan avgifter vid vissa särskilda tidpunkter. Formellt ska bidraget möjliggöra för unga utan tidigare föreningserfarenhet att medverka i föreningsaktiviteter, lära känna sammanhangen och ”prova på”. Aktiviteterna ska riktas mot icke-medlemmar i områden där deltagande i föreningslivet generellt är lågt. Medlen kan sökas av bidragsberättigade föreningar. På hemsidan ”Kul i Malmö” redovisas exempelvis en rad drop-in aktiviteter för sommarlovet 2023. Här kan barn- och unga spontant och avgiftsfritt prova fotboll, basket, badminton, dans, vandringar, rullskridskor eller judo. Om deltagaren behöver utrustning står ”fritidsbanken” på sport- och kulturcentret ”Kampen” till förfogande där exempelvis hjälmar, rullskridskor, fotbollskor eller racketar finns att låna kostnadsfritt i två veckor. Fritidsförvaltningen har också

försökt uppmuntra bidragsberättigade föreningar att engagera tjejer genom att öka intäkten per deltagande tjej:

Alltså det här är väldigt konkret åtgärd då, som man har försökt någonstans göra för att attrahera fler eller att försöka tvinga föreningar att jobba mot målgruppen flickor då, är de här 50 öre som man får extra för ett deltagartillfälle per flicka.
(Tjänsteperson)

Samtidigt uttrycks vid intervjuer en medvetenhet om och en frustration kring att det kompensatoriska arbetet inte påverkar deltagandet på lång sikt. Exempelvis uppfattar tjänstepersoner inom förvaltningen inte att etablerade föreningars arbete för att bredda deltagandet leder till bestående förändringar i deltagandemönstret. I citatet nedan resonerar en tjänsteperson kring den ökade intäkten per deltagande tjej, men liknande diskussioner finns även kring drop-in-verksamhet eller lovverksamhet som etablerade föreningar har möjlighet att söka stöd för eller som bedrivs av fritidsgårdspersonal. Även om det kan ha varit en lyckad satsning i stunden är det inget som i längden bidrar till inkludering:

Och där ser vi tyvärr att det inte har den effekten. Att alltså det har inte effekt att det skulle göra att föreningar på något sätt jagar mer, eller aktivt jobbar med att få in fler tjejer just för de här 50 öre. (Tjänsteperson)

Och sen har vi ju då den andra biten, det är det här med lovsatsning. Och det är väl där vi har då som drop-in, och alltså lovaktiviteter som vi har sagt att vi ska ha egentligen hela året. Främst då sommarlovet och höstlovet. [...] Men det som är problematiken, blir ju då att man når dem, men ja, vad händer sen? (Tjänsteperson)

De kompensatoriska insatsernas omfattning är i relation till den övriga budgeten marginell, och mot bakgrund av respondenternas resonemang antas effekter också vara marginella.

Fritidsgårdsverksamheten

Utöver de strukturerade (idrotts)fritidsaktiviteterna erbjuder förvaltningen också en infrastruktur och stöd för *mindre strukturerade* fritidsverksamheter. Dessa ”öppna verksamheter” kräver inte medlemskap, avgifter, kostnader för inträde eller krav på regelbundet deltagande. Mindre strukturerade aktiviteter kan innebära deltagande på mötesplatser, fritidsgårdar, föreningar, och andra sammanhang som arrangerar öppna vuxenledda aktiviteter med stor variation. Även om det finns vuxna ledare som instruerar vissa aktiviteter är verksamheten primärt deltagarorienterad med större grader av frihet i umgängesformerna. Staden driver 19 fritidsgårdar för ungdomar från årskurs sex och upp till 18 år, med undantag för två fritidsgårdar som endast riktar sig till barn i mellanstadiet. Fritidsgårdarna är bemannade av kommunala fritidspedagoger och -ledare vardagseftermiddagar, kvällar, helger samt under skollov. Enligt förvaltningens rutiner ska deltagarna helst registrera sig med sina vårdnadshavares samtycke. Fritidsgårdarna är spridda geografiskt över staden i områden med olika socioekonomiska villkor, vissa har öppet vardagar och varannan helg med tre anställda fritidsledare på plats per gård. De större gårdarna har mellan sex och åtta fritidsledare och har öppet från måndag till lördag varje vecka. Dessa mötesplatser erbjuder en mångfald av aktiviteter beroende på inriktning, som sällskaps- och TV-spel, lättare motion som pingis, dans, kultur- och konstnärligt skapande genom exempelvis slöjd-, konst- och musikstudio, matlagning och sociala aktiviteter med eller utan fritidsledares handledning. De erbjuder ibland också läxhjälp, studierum, stöd med CV, sommarjobsansökningar och utflykter. Fritidsgårdarna är välbesökta. En femtedel av stadens högstadieelever har besökt någon gård minst en gång i veckan senaste månaden (Blomdahl, Elofsson & Bergmark 2021a). Fritidsgårdarna är särskilt attraktiva för pojkar som också önskar fler möjligheter att besöka dessa verksamheter enligt Ung livsstil. Stadens analyser visar också att de har en större kapacitet att ha

fler besökare men att budgeten för fritidsgårdarna krympt de senaste decennierna:

Sett till utvecklingen av fritidsgårdar har dessa lokalmässigt gått från att under 80-talet vara stora lokaler till att bli mindre, på samma sätt har budgeten till fritidsgårdar minskat. Fritidsgårdar har också blivit färre. I Malmö var antalet fritidsgårdar som drevs i kommunal regi 28 stycken 1990 (...). Verksamheten på fritidsgårdarna har utvecklats från att på 70-talet vara aktivitetsinriktad och med ett tydligt förebyggande uppdrag till att ha mer av ett främjande och utvecklande uppdrag där aktiviteterna är ett verktyg istället för ett mål. Detta har i stor utsträckning påverkat lokalernas utformning. (Fritidsnämnden 2023b, s. 27)

Statistiken över aktiviteter och deltagande på fritidsgårdarna är dock inte lika detaljerad som rapporteringen i föreningsidrotten. Tjänstepersoner som arbetar med fritidsgårdsverksamheten upplever att aktiviteterna på fritidsgårdarna generellt betraktas som en sorts ersättning för de ungdomar som av olika skäl inte deltar i en idrottsförening eller kulturskola. Det finns också en tendens att se fritidsgårdarnas syfte som främst brottsförebyggande. Verksamhetsledare för fritidsgårdarna menar dock att inriktningen på arbetet är ”främjande”: ”att fånga upp alla ungdomar och ge dem en meningsfull fritid”. För tjänstepersoner som arbetar med fritidsgårdarna uppfattas fritidsförvaltningens normer innebära att de strukturerade fritidsverksamheterna värderas som mer meningsfulla. Denna norm anses påverka fritidsgårdarnas arbete negativt:

Då uppfattar jag så här, att föreningsaktiviteter, oavsett om det är idrott eller annat ... föreningsaktiviteter är finkultur och fritidsgårdar är fulkultur.

Intervjuare: Varför är det så då, tror du?

Jag tror att det hänger på dels historien. Fritidsgårdar får fånga upp de ungdomarna som är ute och kör moppe och ditten och datten, hänger i gathörn och liknande. Den sitter kvar hos väldigt många. Man har fortfarande en syn på att fritidsgårdar ska fånga upp de ungdomarna med utmanande beteende eller kriminellt

beteende. Det är den synen väldigt många har. Och då blir det helt plötsligt lite fulkultur, för det handlar inte om att vem som helst ska komma dit. ”Ska mitt barn dit? Nej, det ska det inte, för mitt barn har inga problem”. Men det är inte det det handlar om. Det handlar om att främja, det handlar om personlig och social utveckling. Och ha trygga, positiva vuxna runt sig under sin uppväxt som kan stötta och guida och inspirera ungdomarna. Men den synen finns inte hos allmänheten, utan det är, som jag kallar det, fulkultur. För att det inte ska vara för gemene person. Och är man med i förenings... Det är som man säger så här: föreningslösa ungdomar, bara det tycker jag innebär att man ser negativt på det. Du är lös, du är föreningslös. Du är inte föreningsaktiv, du är föreningslös. Det ger en negativ klang i det. Man kanske inte menar det, men det är det det blir. (Tjänsteperson)

I kontrast till hur samverkan med föreningslivet framhålls bidra till att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter framkommer en viss oklarhet i synen på hur de strukturerade och mindre strukturerade aktiviteterna förhåller sig till varandra. Särskilt kring de mål som verksamheten inom fritidsgårdarna ska ha. Bakgrunden till citatet nedan är att besöksantalet på fritidsgårdarna varierar samt att fritidsgårdsverksamheten nyligen genomgått en omorganisering. En ny schemaläggning av arbetstider har bland annat inneburit att ett betydande antal pedagoger sagt upp sig. Fritidsledare på fritidsgårdarna uppfattar detta som en turbulens som varit negativ för verksamheten, inte minst för redan uppbyggda relationer med ungdomar. En fritidsledare uttrycker det så här:

[...] men som i så många andra yrken så tar det ganska lång tid att bygga upp relationer, och vårt arbete är så himla relationsstyrkt. Vi är kanske inte så utbytbara som man tänker. Och att bygga upp en sån här verksamhet, det tar tid. Och om vi hela tiden behöver börja om för att medarbetare slutar så får vi heller aldrig riktigt komma dit vi vill. Det skulle jag vilja ändra, den synen på det. Sen så behöver vi sätta oss ner och fundera jättemycket kring varför slutar våra medarbetare, varför slutar fritidsledarna? Varför är de inte kvar? Varför är det så himla många som jobbar som fritidsledare, sen vill man plugga vidare? Är det yrket i sig, eller

handlar det om bilden de har fått utav arbetet här? Vad hade vi gjort för att behålla dem? De har ändå valt att plugga till det. Varför väljer man att göra någonting annat sen? (Fritidsledare)

I relation till denna känsla som flera fritidsledare delar med sig av, finns det enligt tjänstepersoner som arbetar med fritidsgårdarna ett behov av fler anställda för att bedriva ett kvalificerat arbete. Samtidigt finns det bland förvaltningsledningen en vacklande inställning till fritidsgårdarnas betydelse för ungdomarnas fritid:

Alltså, vad ska fritidsledaren göra? För det finns ju gånger där till och med politiker har varit med på fritidsgårdar och besökt där personalen sitter och har ingenting att göra. Det är ungdomar där, någon sitter här och gör någonting. [...] För jag har inget emot att driva fram att vi ska ha fler personal på fritidsgårdar om vi vet vad vi ska göra med det här. Att det behövs. Men bara att utöka hela tiden. För vad? (Tjänsteperson)

Föreningsdrivna mötesplatser har oklara uppdrag

Fritidsförvaltningen har sedan stadsdelsnämndernas avveckling 2017 ansvar för finansieringen av de föreningsdrivna mötesplatserna. Dessa mötesplatser erbjuder plattformar för mindre strukturerade aktiviteter som är kostnadsfria och riktar sig till barn (och vissa även till andra) som inte har möjlighet att delta i avgiftsbelagda verksamheter. Inriktningen på mötesplatserna varierar beroende på föreningarnas mål och verksamheter. De tillhandahåller lokaler för föreningsdrivna aktiviteter i form av Folkets husföreningarna, men andra mötesplatser erbjuder barn- och unga aktiviteter som sammanfaller med fritidsförvaltningens mål om meningsfull fritid. För närvarande handlar det om Flamman Ungdomarnas hus, Hela Malmö, Habitat Q, Tillsammans i förening, Mötesplats Otto, Gnistan, Bryggeriet, Spelens hus, FIFH-hallen (Föreningen Idrott för Handikappade), Almviks 4H-gård och Malmö Civila Ryttareförening. Bidraget till dessa mötesplatser och samlingslokaler uppgår 2023 till cirka 24 miljoner kronor. Enligt fritidsförvaltningen ska dessa mötesplatser för unga ses som alternativ till fritidsgårdarna särskilt vad avser verksam-

heternas förmåga att nå specifika målgrupper och inriktning i verksamheten. Mötesplatserna ska dock bedriva öppen verksamhet som är gratis och riktar sig till samma målgrupp som fritidsgårdarna (Fritidsförvaltningen 2021). Verksamhetsinriktningen och deltagandet på dessa mötesplatser varierar avsevärt och ingen övergripande statistik sammanställs. Det är därför inte möjligt att förutom generell deltagarstatistik på årsbasis uppdelat utifrån tjejer och killar konstatera vad deltagande på en mötesplats innebär. I kontrast till den kortsiktighet som problematiseras när det exempelvis kommer till drop-in verksamhet och lovsatsningar framhålls vid intervjuer med tjänstepersoner att mötesplatserna bidrar till att skapa utrymme för nya grupper och bredda deltagandet:

Intervjuare: Men om du ser utifrån Malmö stads perspektiv, vad finns det för värde i den här typen av bidrag som går till föreningsdrivna mötesplatser, sett utifrån fritidspolitikens mål. Vad kan de här föreningarna bidra med?

Jättemycket. Alltså, jättemycket. Som sagt ... Alltså, kanske uppföljningen är inte den bästa, men oavsett det, det är verkligen att man ser att de föreningar och mötesplatser är en väldigt viktig tillgång så att säga till de boendeområdena. Och det har att göra med att de är öppna, att de är tillgängliga. Att man sänker trösklarna. Det är det. Sen de också etablerar relationer med de boende, med ungdomarna. Så det är också jätteviktigt, alltså många av de föreningsdrivna mötesplatser, det är inte bara att du är där för att ha kul. Det är ungdomarna som hittar frihet i personalen som jobbar där till exempel, ledarna, eller bara vara där över huvud taget. (Tjänsteperson)

Det ska noteras att mötesplatserna inte är avgränsade till barn och unga som fritidsgårdsverksamheten, utan dess verksamhet har ofta ett bredare syfte. I relation till fritidsförvaltningens övriga stödssystem uppfattar tjänstepersoner stödet till mötesplatserna inte som lika transparent i bemärkelsen att det tydligt framgår vilka kriterier som en förening ska uppfylla för att kunna ansöka om medel. Det ekonomiska stödet kan exempelvis inte sökas av vilka föreningar som helst, utan är något som historiskt tilldelats

verksamheter som ansetts som viktiga för staden. Stödet har växt fram på basis av situationsspecifika relationer och händelser, eller relationer mellan politiker och föreningar, menar respondenter. Det har heller inte funnits tydliga rutiner kring uppföljning av stöd som tilldelats. Detta skapar en situation där de föreningsdrivna mötesplatserna uppfattas leva ett eget liv vid sidan om förvaltningens etablerade stödsystem. Just nu pågår en översyn inom fritidsförvaltningen och en utveckling för att ta fram treåriga överenskommelser där uppföljning och närmare samverkan kommer att prioriteras utifrån mötesplatsernas särskilda förutsättningar. I detta arbete med särskild betoning på samverkan snarare än kontroll framhålls också att det finns mer att göra när det kommer till att tydliggöra mötesplatsernas roll:

Staden hjälper inte dem att ta hänsyn till stadens målsättningar och stadens strategier. Vi hjälper inte till. Så jag tror det är stadens eget fel att det har blivit lite som det har blivit. Och att de kör sitt race ... civilsamhället ... Det är själva meningen. Civilsamhället ska köra sitt race. Det ska de göra [skratt]. Så man ska inte stoppa det. Så man måste se till att vi är med på den resan.

(Tjänsteperson)

Jämlik fritid: mångfald och jämlika bidragsregler i fokus

Utifrån våra samtal med fritidsförvaltningens ledning och förvaltning framkommer det att fritidsförvaltningens arbete för en jämlik fritid huvudsakligen fokuserar på frågor om mångfald i utbud, god tillgänglighet till öppna verksamheter och jämlika spelregler för bidrag till föreningar. Trots att tjänstepersoner har god kännedom om det ojämlika deltagandet utgår perspektiven på fritidsutbudet ifrån en idrottsnorm. Vi menar att idrottsnormen bidrar till att de öppna verksamheternas värde för ökad jämlikhet osynliggörs eller försummas. Det framkommer också en frustration över att stödsystemen och de kompensatoriska insatserna så här långt inte räckt till för att förändra utfallet i en mer jämlik riktning. Paradoxen i de dominerande perspektiven är att idrottsnormen

bidrar till att osynliggöra den kunskap som fritidsförvaltningen kartlagt genom Ung livsstil. En tjänsteperson säger:

... men varför kommer de inte? Det finns ett smörgåsbord av så många aktiviteter, och det är gratis. [...] För jag kan ändå anse att vi gör väldigt mycket. Men det är någonting som inte riktigt stämmer. Någonstans så är det inte riktigt. För vi når inte, vi når inte alla. (Tjänsteperson)

Tidigare undersökningar som förvaltningen genomfört om varför ungdomar inte deltar i det befintliga utbudet visar tydligt att priser och avgifter, och i viss mån inriktningen på de öppna verksamheterna bidrar till att unga hindras från att delta. Det ojämlika deltagandet grundas också i avsaknaden av formella föreningar i socioekonomiskt utsatta stadsdelar, eftersom andra föreningar är skickliga på att artikulera sina behov och intressen. Kunskapen om detta är också god. Ledande tjänstepersoner påpekar ändå problemet med att det inte skulle finnas en motpart att samverka med i sammanhang där formella föreningar är en bristvara:

[...] det krävs att det finns en motpart att samverka med för att liksom få till aktiviteter. Och grundproblemet är att det är vissa grupper som inte dyker upp, och det finns olika förklaringar till ... Eller tankar om varför de inte deltar. Om alla hade dykt upp så hade fritidsförvaltningen haft enklare att möta deltagandet på något sätt. Frågan är, vad gör man när folk inte dyker upp och inte liksom uttrycker öppet vad de vill göra, hur ska man hantera det? (Tjänsteperson)

De öppna verksamheterna presenterar sina strategier som just uppsökande och främjande. Fritidsförvaltningens sätt att hantera ungdomar som inte dyker upp i föreningsarrangemangen är att försöka inkludera dem i de öppna verksamheternas uppsökande arbete. Ytterligare ett dilemma som diskuteras av tjänstepersoner är frågan om hur bidragssystemet bör ändras för att tillgodose en större mångfald av föreningsarrangemang. Här är citat från tre

olika personer med ledande befattningar kring behov av alternativa principer i stödsystemen:

Det blir svårt att veta alla gånger, hur gör vi en rättvis fördelning? Det är självklart att kommunens pengar ska inte bara fördelas per huvud, utan efter behov. Vi har ju olika behov. (Tjänsteperson)

Vi står eventuellt då inför ett vägval, att säga till den organiserade strukturen, vi kallar den för föreningar och det är mycket idrottsföreningar. De deltar i serier. De ingår i förbund. De ska någonstans leverera, inte bara mot Malmöborna utan i andra perspektiv. Vi står inför ett val, att någonstans begränsa deras möjligheter att delta i den strukturerade värld som de befinner sig i för att kunna ge plats åt andra. [...] Och då skulle vi behöva i så fall en mer strukturerad form för lyssnande och hörsamhet eller vad man ska kalla det [skratt], att fördela de resurser vi har på ett annat sätt. Och det kan vi bara göra om det finns en mottagare också naturligtvis. (Tjänsteperson)

Man funderar över, kan vi någonstans ändra ens på det här att vi har 'Förening' i sin traditionella bemärkelse, det är det som är normen. Alltså att det här att vi vill att det ska finnas en styrelse och medlemmar och betalande medlemskap och allt det här, är det det vi ska satsa på i framtiden? Eller ska vi försöka stötta andra typer av organisering, och hur ska det se ut i så fall? (Tjänsteperson)

Förvaltningen har ambitionen att komplettera stödsystemet i syfte att göra det enklare för nya föreningar. Tjänstepersoner menar dock att det i dagsläget saknas metoder för dialog med föreningar som inte är etablerade eller bidragsberättigade. En tjänsteperson menar att fritidsförvaltningen helst vill att föreningarna anpassar sig till förvaltningens bidragsformer:

Kanske diskussionen just nu är inte hur kan vi ändra på hela vårt system för att den ska anpassa till de här grupperna. Utan det är mer att hur kan vi stötta så att de kan bli bidragsberättigad och nyttja det befintliga stödet. (Tjänsteperson)

Sammanfattande analys

Fritidsförvaltningen bidrar till en imponerande *mångfald* av fritidsaktiviteter som tillgodoser många olika barns- och ungdomars behov och önskemål. Tjänstepersoner och politiker har en ambition att verka för ett mer jämlikt deltagande. Ledningens perspektiv kan sammanfattas med följande hypotetiska fråga: ”vi erbjuder ju ett smörgåsbord av fritidsaktiviteter – varför dyker inte alla ungdomar upp?” Denna värdering menar vi är paradoxal då kartläggningar tydligt visat att det finns socioekonomiska, geografiska och mentala/kulturella barriärer som hindrar mångas deltagande – oavsett hur rikt och varierat utbudet är.

Förvaltningen präglas vidare av det vi kallar för en *idrottsnorm* som premierar deltagande i föreningslivets strukturerade aktiviteter. Samtidigt osynliggörs de öppna verksamheterna. Vi menar att det är en paradox eftersom tidigare kartläggningar visar att fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser har god förmåga att nå ungdomar som inte deltar i det föreningsdrivna utbudet. De kompenserande drop-in och lovinsatserna lyckas med att skapa kortvarigt deltagande. Dessa jämlikhetssatsningar skapar alltså deltagande på kort sikt men åstadkommer inte jämlikt deltagande på längre sikt. De befintliga administrativa strukturerna har sämre kapacitet att framhäva de mindre strukturerade fritidsaktiviteternas betydelse för barn- och ungdomars meningsfulla fritid. Normer kring vad som uppskattas som en meningsfull fritid, rutiner för bidragsfördelning och kategorisering av föreningar som bidragsberättigade, samt planering av anläggningar bidrar till att de öppna verksamheterna försummas. I dagsläget bidrar idrottsnormen, de administrativa rutinerna och den politiska dynamiken till en hierarkisk uppdelning mellan olika typer av fritidsverksamheter, vilket vi menar utgör ett hinder för en jämlik fritid.

Något tillspetsat kan dilemmat som fritidsförvaltningen står inför formuleras så här: antingen anpassas stödsystemen till att hörsamma behoven bland socioekonomiskt utsatta grupper och andra som idag inte gynnas av idrottsnormen. Eller så får de icke-

deltagande barnen och ungdomarna anpassa sig till förvaltningens befintliga normer och rutiner.

4. Mellanrumsarbetet: konkreta vägar till en jämlik fritid

Problematiken kring barn- och ungas möjligheter till meningsfull fritid i socioekonomiskt utsatta stadsdelar är mångsidig. Utifrån Bledars arbete i stadsdelen Hermodsdal kan vi ana att det pågår insatser för inkluderande fritidsaktiviteter av olika slag. Under vintern och våren 2023 har vi genom observationer och intervjuer tagit del av flera inspirerande insatser för en jämlik fritid genom föreningarnas och kommunens verksamheter. I detta kapitel ska vi redogöra för resultatet av våra samtal och iakttagelser utifrån två frågeställningar: (1) *Vilka exempel på verksamheter bidrar till att inkludera ungdomar i sammanhang som präglas av lågt deltagande i fritidsutbudet?* (2) *Vilka principer, strategier och praktiker genomsvyr dessa verksamheter?* Gemensamt för dessa verksamheter i det som vi kallar för ”mellanrummet”, alltså glappet mellan fritidsförvaltningens utbud och ungdomar som inte deltar, är att de skapar vägar till en jämlik fritid som kompenserar för befintliga ojämlikheter. Vi börjar med att förtydliga begreppet ”mellanrumsarbete”

Mellanrumsarbetet: strategier och principer

I vår empiriska undersökning har vi undersökt verksamheter som inkluderar barn- och ungdomar som det subventionerade fritidsutbudet och de kommunala verksamheterna har svårt att nå. Vi har försökt att förstå vilka arbetsätt och principer som genomsvyr dessa verksamheter. Mellanrumsbegreppet har intuitivt växt fram i vårt analysarbete för att benämna glappet mellan befintligt utbud av fritidsaktiviteter och icke-deltagandet. Praktiker i ”mel-

lanrummet” ser vi som ett kompenserande arbete med syftet att skapa meningsfull fritid för barn- och ungdomar som är hindrade från att delta i andra sammanhang. Mellanrumsbegreppet är en förenkling av ett slags fritidens landskap mellan de *strukturerade* och *mindre strukturerade* aktiviteterna å ena sidan, och de *ostrukturerade fritidsaktiviteterna* å andra sidan.

I föregående kapitel beskrev vi hur det befintliga fritidsutbudet erbjuder en *mångfald* av verksamheter samtidigt som utbudet skapar höga trösklar för de som (eller vars föräldrar) inte har råd, tid, mentala förutsättningar och ambitionen att delta i strukturerade aktiviteter. Utbudet är också olika fördelat beroende på vilken stadsdel du lever i. I mellanrumsarbetet finner vi ”prototyper” för vägar till en jämlik fritid som beaktar två ytterligare jämlikhetsaspekter i formandet av fritidsutbud. Verksamheterna syftar principiellt till att *gynna missgynnade barns- och ungdomars situation och livsvillkor* genom att säkerställa deras tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter. Strategiskt är de också mer *dialog- och deltagandeorienterade* i bemärkelsen att de utformas med hög grad av lyhördhet för och påverkansmöjligheter för deltagare som inte företräds av det etablerade föreningslivet. Det finns många exempel på verksamheter i mellanrummet inom stadens förvaltning och föreningsliv: fritidsgårdar, allaktivitetshus, flera olika etablerade och mindre etablerade föreningar, skolidrottsförbund, föreningsdrivna mötesplatser med flera. I detta kapitel har vi valt att fokusera på några få exempel. Dessa är inte heltäckande utan fungerar som illustrationer. Vårt argument är att principerna som genomsyrar dessa verksamheter är generella för andra liknande verksamheter.

Vi har intervjuat individer som i sin yrkesroll har en självpåtagen roll eller professionell position där de verkar inom men också mellan de stuprör/slutna rum som kännetecknar den offentligt finansierade fritidens landskap. De praktiker som uppstår i mellanrummet menar vi *kompenserar* för de ojämlikheter som finns genom att inriktas på att vara *relationsuppsökande, tillitsskapande* och *lokalt förankrade*. Sammantaget skapar de *låga trösklar* för deltagande, vilket gör de framgångsrika i att nå grup-

per som annars har svårt att delta i det befintliga fritidsutbudet. Mellanrumsarbetet strävar efter att inkludera ungdomar i meningsfulla fritidsaktiviteter och en central princip som genomsyrar dessa praktiker är den *emancipatoriska* förståelsen av fritid. Fokus i mellanrumsarbetet är inte bara att inkludera ungdomar i enskilda aktiviteter. Målen är att genom en mångfald av aktiviteter skapa *sammanhang* för *emancipation som tillgodoser barnens- och ungdomarnas behov av självförverkligande och självbestämmande*.

Betydelsen av inkluderande sammanhang för fritid

Flera respondenter berättar om att sammanhangen för ungas fritid genomsyras av tilltagande ojämlikheter och knapphet. En återkommande berättelse är att kommunens närvaro, service, och befolkningens välfärd försämrats över tid. En dimension av denna försämring upplevs vara stadens omorganisation genom stadsdelsnämndernas avveckling 2017. Omorganisationen uppfattas ha bidragit till att öka avståndet mellan stadens förvaltning och stadsdelarnas befolkning och till sämre möjligheter för samverkan med stadens verksamheter. I detta sammanhang uppfattas nedrustningen i utsatta områden påkalla ett behov av öppna fritidsverksamheter som är kostnadsfria, mindre kravbetonade och inbjudande. Barn och ungas liv uppfattas präglas av vanmakt och försummade möjligheter. De tilltagande samhällsliga ojämlikheterna återspeglas i föräldrarnas livsvillkor, i försämrade skolprestationer och i situationen i socioekonomiskt utsatta områden generellt. Dessa omständigheter skapar behov av sammanhang med låga trösklar för socialt umgänge. Gemensamt för mellanrumsarbetet är att skapa sammanhang som kompenserar för ojämlikheter. Syftet med detta arbete är att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter för barn- och unga i dessa områden som tar hänsyn till problem som typiskt omgärdar barnens liv. Vi kan belysa detta med ett citat från verksamhetsledare på föreningen Hela Malmö, en mötesplats i stadsdelen Nydala:

[...] modellen [Hela Malmö] utgår ifrån att vi ser att resurser har tagits från området, vi ser att människor växer upp i den här

typen av områden utan sina grundläggande mänskliga rättigheter tillgodosedda, och det är själva området, som ... inte bara såklart, men en stor del av det är också att man växer upp i otrygghet, att det skapas den här typen av ghetto där väldigt många är arbetslösa eller har arbetsförhållanden som är väldigt svåra, till exempel att man har tre olika jobb och så vidare. Att det finns en högre nivå av social misär och så vidare. Att det finns mer våld så man känner sig otrygg i sitt eget område och så vidare. Och det som vi har identifierat är att vi behöver bygga upp de infrastrukturerna och anledningen till det är för att vi ser att... det blir inte bättre, utan det blir sämre. Folk blir fattigare och fattigare, de här områdena utarmas mer och mer och det finns massa anledningar till det [...] (Verksamhetsledare, Hela Malmö)

Hermodsdal är likt Nydala ett föreningsfattigt område med ett digert utbud av fritidsaktiviteter för barn vars familjer inte har råd eller möjlighet. Föreståndaren för allaktivitetshuset som vi träffar på Hermodsdalsskolan menar att situationen i stadsdelen förvärras av att majoriteten av barnen på skolan saknar sammanhang för meningsfulla fritidsaktiviteter. Trots att skolans välutrustade sporthall ligger mitt i stadsdelen och står till både skolans och registrerade föreningars förfogande, är det få Hermodsdalsbor som har möjlighet att arrangera aktiviteter där på fritiden. Det är främst föreningar med förankring i andra stadsdelar som har tillgång till de attraktiva tiderna i hallen.

Att hushållens låga inkomster och socioekonomiska situation utgör ett centralt hinder för barns deltagande i föreningsdrivna idrotter och andra aktiviteter illustreras också i Segevång och Kirseberg. I detta område har ungdomar genom en skolidrottsförening skapat ett sammanhang med både lokaler och organiserade fritidsaktiviteter. Föreningen styrs och leds av ungdomar och samlar 350 unga i kostnadsfria aktiviteter varje vecka. Ungdomsledarna betonar vikten av att aktiviteterna ska vara kostnadsfria:

Vi håller mer aktiviteter för barn mellan 6 år till 16–17 år kostnadsfritt för vi har märkt att barnen inte har världens bästa framtid om jag säger så. Segevång är väldigt ojämnt ekonomiskt.

Så det är svårt för både föräldrar och barn att hitta något som både passar ekonomin och barnens framtid.

(Ungdomsledare Skol-if)

Intervjuare: Berätta varför ni lyckas samla så mycket folk? Hur ser ungdomars fritid ut? (...)

[...] det kan vara ekonomisk kris hemma och att föräldrarna inte har pengar för att kunna låta barnet gå på fotboll, innebandy ... ja, whatever. Vi har blivit en väldigt stor förening [...], vi har blivit ett namn där de säger 'kostnadsfritt för barn'. Vi har hört av föräldrar att det är väldigt, väldigt bra på det vis att vi lockar barn att komma hit i stället för att börja med droger till exempel. Att 'kom hit i stället, här har du något ...' Och en bättre framtid till exempel, där vi har läxhjälpen, där hjälper vi varandra. Vi bakar, där hjälper vi också varandra [...]

(Ungdomsledare Skol-if)

Det är inte bara dåliga socioekonomiska villkor som beskrivs som avgörande hinder för att delta i föreningars aktiviteter. Trots att de fysiska avstånden mellan Malmös stadsdelar inte är stora beskriver intervjupersoner att aktiviteter huvudsakligen efterfrågas i varje stadsdel. Barn- och unga uppfattas sällan benägna att röra sig utanför den egna bostadsorten. Trots att Hermodsdal exempelvis är beläget mycket nära andra stadsdelars parker, fritidsgårdar och mötesplatser håller sig barn och ungdomar främst inom den egna stadsdelens gränser. Barn upplevs som bundna av "osynliga trösklar" i geografin som gör att de helst inte lämnar stadsdelen, menar föreståndaren för allaktivitetshuset. Även ungdomar framhålls ha svårt att navigera i kollektivtrafiken, förutom det faktum att många inte har råd med busskort, påpekar föreståndaren på allaktivitetshuset.

Hinder kan också finnas i barnens mentala förutsättningar. Verksamhetsledaren för Hela Malmö beskriver att barn som känner sig otrygga också har svårt att möta prestationskraven i idrottsaktiviteter:

[...] framförallt var den tidiga insikten att det inte räckte att hålla på med olika fritidsaktiviteter på det sättet, alltså med sport och

aktiviteter. Barnen vi mötte hade inte deras grundläggande behov tillgodosedda, som mat, kläder och trygghet. Vi mötte barn, då som nu, som är väldigt oroliga, som befinner sig i olika nivåer av fattigdom, som känner sig otrygga på olika sätt [...] Alltså idrottens funktion och fritidens funktion i förhållande till människan, där har vi en diskussion som är jätte viktig, därför att det som Hela Malmö såg väldigt tidigt var att det som är sport och det som är idrott är ofta väldigt, väldigt hierarkiskt och barnen trillar ut väldigt tidigt. Är du inte duktig så tack och hej. Så det finns redan en väldigt triangelformad struktur från början, som är paradoxal i förhållande till hur man pratar om fritid i Sverige. Därför att man pratar om det som om det vore någonting folkligt, som alla ska ha rätt till och så vidare, men egentligen ser inte strukturen ut så. [...] (Verksamhetsledare, Hela Malmö)

Idrottsnormen som verksamhetsledaren pekar på kan vara utmanande för barn som lever under socioekonomiskt ansträngda villkor, vilket är en viktig aspekt som hanteras i mellanrumsarbetets mer kravlösa aktiviteter. I skolidrottsföreningen berättar exempelvis ungdomar att det är viktigt att tävlingsmomenten tas bort från aktiviteterna. Det viktiga för arbetet med de unga är att ”alla som kommer ska känna sig som vinnare” säger en ungdomsledare – ”att själva deltagandet är vinnandet i sig” (Ungdomsledare Skol-if).

På allaktivitetshuset i Hermodsdal utformas fritidsaktiviteter utifrån principerna att de ska vara så kravlösa så möjligt, och att de ska baseras på deltagarnas lust och glädje. Personalen tar också ett helhetsgrepp på de ungas vardag eftersom verksamheten är öppen från frukost till åtta-tiden på kvällen. Förutom livsmedelsbutiken, en kebabkiosk och en parkeringsplats är skolan det gemensamma navet i Hermodsdal och föreståndaren beskriver allaktivitetshuset som centralt i att skapa ”positiva kretslopp” i de ungas vardag och fritid – 365 dagar per år. Anledningen till att huset öppnar för frukost 7.30 varje dag är exempelvis inte att det nödvändigtvis saknas mat hemma, menar föreståndaren. Anledningen är just att skapa en bra start för det ”positiva kretsloppet” där barnen ges möjlighet att börja dagen genom att äta i lugn och

ro, och vara säkra på att tiden eller närvaron av många syskon hemma inte hindrar ett mål mat i början av dagen. Givet denna lugna start ramas dagen in av mindre stress.

Personalen på allaktivitetshuset är rekryterad från området och de är också med under skoldagen där de etablerar relationer med eleverna. Även föreningar i området ges möjlighet att arrangera aktiviteter för ungdomar. Tre fjärdedelar av de cirka 500 eleverna är anmälda på minst en aktivitet i veckan på allaktivitetshuset. En grundläggande orsak till detta, förutom bristen på andra aktiviteter i stadsdelen, är att endast 15 procent av eleverna på Hermodsdalsskolan har rätt till eller deltar i verksamheten på skolans fritidshem. Deltagande i fritidshemmet kräver arbetsgivarintyg från föräldrar och är dessutom avgiftsbelagt av Malmö stad. En majoritet av eleverna saknar därför en plats att vara när skoltiden avslutats, vilket för låg- och mellanstadieåldrarna handlar om tidig eftermiddag, beskriver föreståndaren.

De fyra heltidsanställda och föreståndaren har daglig kontakt med föräldrar och andra boende i området för att uppmuntra och öka tilliten till aktiviteterna som arrangeras, och påminna om att de är kostnadsfria och trygga för barnen. På kvällarna deltar närmare 400 elever på aktiviteterna som aldrig är ”prestigebase-rade”, man kan sluta när man vill. Allaktivitetshuset står för kostnaden för utrustningen för sporter, exempelvis handskar, tand-skydd och lindor för kampsport. Det centrala är att aktiviteterna inte ska kännas som ett tvång. För om lusten avtar kan aktiviteten bli en negativ stress i sig. Detta händer ofta om föräldrar betalat för avgifter och utrustning för att barnen ska börja aktiviteter, men där de efter ett tag tappar intresset och kan känna sig mer ”tvingade” att fortsätta även om mening saknas, säger föreståndaren. Genom att arbeta kravlöst upplever personalen att eleverna deltar under längre tid. Dessutom, om en elev missar ett tillfälle följs detta upp av personal som ringer föräldrar och undrar varför barnet missade aktiviteten. Genom att skapa relationer med föräldrarna har personalen och föräldrarna god uppsikt över barnens situation samtidigt som tillit skapas mellan hem och allaktivitetshus. Scheman för aktiviteter är inte statiska och lång-

siktigt planerade över hela terminen utan flexibelt anpassade utefter barnens intresse och efterfrågan. På så sätt fylls verksamheten på med mer aktiviteter efter hand, om särskilda preferenser uppstår.

Sammantaget framstår allaktivitetshuset – med sina fem anställda – som ett nav för barns- och ungas fritidsaktiviteter i Hermodsdal. Hur fungerade vardagen i stadsdelen innan verksamheten startade, undrar vi?

Det gjorde det inte. Anledningen till att vi startade på just Hermodsdalsskolan, det var för att någon gång i mitten av 2000, då var det så pass illa läge på Hermodsdalsskolan att man var tvungen att stänga ner och börja om. Man stängde ner hela skolan och sen så började man om med förskoleklassen. Och den förskoleklassen, det var de barnen som gick i nian när vi startade här. Men man var tvungen att stänga hela skolan för att det var så hög kriminalitet. Det var barn och unga som kom in med ... som pistolhotade lärare. Det skedde drogförsäljning på skolgården. Halva skolan tändes på och stora delar av skolan brändes ner. [...] Barnen kände ingen tillhörighet till området. De kände att ... 'Det finns ingen organisering. Det är ingen som bryr sig om oss, så varför ska vi bry oss om området själva?' Så bara att det finns närvaro gör väldigt mycket, någon som faktiskt tror och lyssnar på barnen. Det tog nästan fem, sex år innan barnen slutade fråga. 'Hur länge är ni kvar?' För tidigare hade man bara arbetat i projektform. (Föreståndare 1)

Utifrån detta perspektiv fyller allaktivitetshuset i Hermodsdal en helt fundamental funktion för de ungas möjligheter till meningsfulla fritidsaktiviteter. Allaktivitetshuset i Malmö är ännu inte utvärderade men Kulturförvaltningen har fått i uppdrag av Kultur nämnden i Malmö stad att utveckla en plan för spridningen av modellen som i skrivelsen beskrivs som en framgångsrik verksamhet (Kulturförvaltningen 2020). Föreståndaren i Hermodsdal menar att ett par år efter allaktivitetshusets etablerande kunde de anställda se en lugnare och tryggare utveckling med färre våldsdåd och att barnen började prestera bättre i skolan.

Utifrån den befintliga statistiken om ungas fritid- och livsstil bidrar dessa perspektiv oss med ny information. Ungdomar som deltar i allaktivitetshuset, fritidsgårdarna eller föreningsdrivna mötesplatser registreras i statistiken som ”besökare” eller deltagare. Det framkommer inte att deltagandet i de öppna verksamheterna innebär delaktighet i en mångfald av aktiviteter och lärandeformer: fotboll, basket, cricket, dans, samtal, matlagning med mera. Även om aktiviteterna är mindre strukturerade är de alltså återkommande och föreståndaren beskriver dem som väldigt meningsfulla för deltagarna. Det är barnens och ungdomarnas deltagande i sammanhanget som är målet för fritidsledarna. Aktiviteterna blir ett verktyg för att kunna träffa vänner, träffa ledarna du tycker om och göra någonting kul tillsammans säger föreståndaren. Vanligtvis vill killar spela fotboll eller *fifa*, tjejerna vill laga mat eller dansa, fritidsledarnas arbete är dock att visa barnen att världen är större än deras referensramar eftersom barnen bara efterfrågar det de redan känner till. Det som gör fritiden meningsfull för de flesta är att vara del av ett sammanhang:

[...] där du känner att du kan antingen vara eller utvecklas. Det behöver inte vara så prestigefyllt, utan det kan vara någonstans där du känner att 'här hör jag hemma och detta är någonting som jag tycker om att göra. Det är någonting som kompletterar resten av min vardag. (Föreståndare 1)

Dessa resonemang återkommer i våra intervjuer med fritidsledare på fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser. Den deltagarorienterade plattformen som skapas för ungas fritid blir en väg till självförverkligande. Det kan också bli ett sätt att stärka barnens självbestämmande eftersom plattformarna också fungerar som forum för att kanalisera ungdomars reflektioner och tankar kring sin tillvaro. Diskussioner och samtal bidrar till att forma kunskap och till att forma gemensamma aktiviteter. Deltagarna ges möjligheter att *reflektera över sina livsfrågor och vidga sina självbilder i ljuset av de begränsade friheterna i vardagen*. Aktiviteterna har ett egenvärde men också ett syfte att bli en väg att öppna upp för

samtal om deltagarnas besvär i livet som är svåra att diskutera i andra sammanhang.

Kompenserande jämställdhetsarbete i mellanrummet

Fritidsförvaltningens idrottsnorm syftar till att åstadkomma en meningsfull fritid genom att erbjuda ett rikt och varierat utbud. Mellanrumsarbetet avviker från idrottsnormen eftersom det där inte är aktiviteterna i sig som är viktiga, utan *sammanhanget* för aktiviteterna. De låga trösklar som mellanrumsarbetet strategiskt arbetar utifrån handlar inte bara om att erbjuda kostnadsfria aktiviteter utan också om att skapa inbjudande och trygga rum för social samvaro. Detta görs genom *lokal förankring* i området och *relationsuppsökande* praktiker där fritidsledare skapar tillit mellan sammanhang, ungdomar och föräldrar. Praktikerna utgår från att barnen inte alltid känner till och kan förverkliga sina preferenser, utan att deltagandet i *sammanhanget* ska uppmuntra till utforskande av olika möjligheter.

En fritidsledare på allaktivitetshuset i Hermodsdal berättar om hur hon strategiskt arbetat med jämställdhet för att försöka skapa trygga rum för unga flickors deltagande i sammanhanget. Ett grundproblem i stadsdelen menar hon är att föräldrar av olika skäl tenderar att hålla tjejerna hemma. Orsakerna kan variera men om det har varit våldsdåd och skottlossningar kan föräldrar av trygghetsskäl välja att hålla tjejerna hemma efter skolan. Ibland kan det handla om att tjejerna också förväntas hjälpa till med hushållsarbetet, exempelvis att ta hand om yngre syskon. Det kan också handla om att föräldrar önskar att tjejer inte umgås med killar på fritiden när de kommit upp i tonåren. Centralt för hennes arbete är att hålla god, nära och kontinuerlig kontakt med föräldrarna:

Jag pratar med föräldrar. Jag trycker mycket på att få prata med föräldrarna. Så om vissa tjejer inte får gå ut, inte för att de inte får men de har kanske utgångsförbud eller de kanske har, du vet, gjort något busigt och föräldrarna bara 'nej, vi vill inte att ni går ut längre eller jag vet inte'. Jag pratar med föräldrarna jag berättar för dem att jag finns här på skolan, här är mitt telefonnummer, jag går ofta ut och möter dem om det skulle vara att föräldrarna

vill träffa en. Och jag tror att om de ser ett ansikte på den som håller i det, och de hör att det ligger på skolan, jag tycker det är det som är fördelen med Allaktivitetshuset, att det ligger på skolan. Och skolan knyts alltid an som en trygghet för barnen. (Fritidsledare 1)

Det uppsökande relationsarbetet med föräldrarna framstår som centralt för mellanrumsarbetet. Ett liknande exempel ges av verksamheten på föreningen Hela Malmö:

Intervjuare: Vilka hinder tänker du finns till varför inte en del deltar i det subventionerade fritidsutbudet? Är det aktiviteterna eller något annat?

Jag tror att det finns massa olika anledningar till det. En anledning är att föräldrarna håller dem hemma för att föräldrarna är rädda. Det tänker jag är någonting som man hör ganska ofta, att de inte vill att barnen ska gå ut så då håller de dem hemma. Och då är vår uppgift att ta kontakt med föräldrarna och säga 'kom ner och kolla, vi har ett möte', det gör vi ganska ofta. 'Här du skulle ditt barn vara, du kan få bestämma'. Vi har ju kontrakt eller vad man ska säga, avtal med föräldrarna också, där de får bestämma till exempel om barnen får spela spel eller inte, vilken ålder, om de får kolla på film eller inte, vilken ålder, så att de kan få vara med. Om de får gymma eller inte. Massa grejer. Så det handlar om att skapa en relation, tillit. [...] (Verksamhetsledare, Hela Malmö)

I våra samtal med unga tjejer och killar i socioekonomiskt utsatta stadsdelar erfar vi att det finns ett stort behov av att kanalisera uppstämda frustrationer av ojämlika levnadsvillkor. En fredagskväll träffar vi en tjejgrupp, 15 tjejer i åldrarna 9–21, som arrangeras regelbundet på en föreningsdriven mötesplats. Vi fick verksamhetens lov att besöka gruppen för ett samtal om fritiden. Samtalet startar med sylvassa frågor från tjejerna som uppfattar intervjuaren som representant för staden. I deras frågor syns både kritik och misstänksamhet mot staden: "Varför har ni inget förebyggande arbete här?" En tjej beskriver särskilt hur mötesplatser stänger, hur dött föreningslivet är, att de satsar på högre polis-

närvaro och bygger gårdar som liknar fångelser i bostadsområdena – portar påminner om fängelsegaller och lek-ytor på innergårdar minimeras så barnen, som inte får röra sig ute på gatorna, i princip inte har någonstans att ta vägen.

Men vad vill tjejerna att staden ska göra? De vill ha fler föreningar, kanske fler tjejgrupper, fler mötesplatser. De kommer till tjejgruppen varje fredagskväll för att de inte har något annat att göra. Det finns inget för dem, säger de. Samtidigt har de väldigt lite resurser inom tjejgruppen och vill kunna göra fler aktiviteter. De pratar mycket om skolan, att lärarna inte behandlar dem väl, många upplever att de inte får bra stöd. De har kunskapsluckor som en konsekvens av att lärarna inte behandlar dem som man blir behandlad inom en familj. Skolan borde vara som en familj, det är den inte och det verkar påverka dem mycket. De upplever sämre förutsättningar än andra barn i andra områden. De säger att allt blir värre, att allt bara försvinner från området, ”Det är som att Malmö stad går baklänges”, säger en tjej. Några säger att de inte har möjlighet att utöva idrotter på samma villkor som unga i andra stadsdelar. Dels för att de inte har råd, dels för att familjens söner får företräde och uppmuntras mer.

Mellanrumsarbetet och emancipatorisk fritid

Exemplet med jämställdhetsarbetet i mellanrummet belyser de mindre strukturerade aktiviteternas betydelse för deltagarnas självförverkligande. I mellanrummet ges barn- och unga förutsättningar och tillgång till *sammanhang* för utvecklande av *ömsesidiga relationer och stöd med och till andra genom dialog, deltagande och självreflektion*. Detta lärande är mångsidigt och kan sammantaget ses som länkar i att stärka deltagarnas möjligheter att uttrycka sina behov och perspektiv. Mellanrumsarbetet kan därför fungera som en mekanism för möjliggörande av social förändring, även om detta inte alltid uppstår. Vi menar dock att mellanrummets sammanhang gör att deltagarna ges möjligheter att inte bara förverkliga sig själva, utan att också förstå de sociala orsakerna till sin *situation och förutsättningar för att tillsammans bemäktigas, agera och förändra sin sociala miljö*. Ett tydligt exempel

på detta finner vi i Hermodsdals ungdomsförening. I Hermodsdal har de befintliga mötesplatserna skapat sammanhang för ungdomar att organisera fritidsaktiviteter för andra. Här blir den emancipatoriska meningen med fritiden central.

Syftet med Hermodsdals ungdomsförening (HUF) är att organisera fritidsaktiviteter för andra ungdomar. HUFs ledare är i gymnasieåldern och inspirerades av Bledars arbete som föreståndare på allaktivitetshuset. Bledar själv menar att dessa ungdomar fungerat som hans egen referensgrupp genom åren. Hyresgästföreningen har lånat HUF en liten lokal varifrån de arrangerar aktiviteter för upp till 200 ungdomar per vecka: fotboll, basket, läxhjälp, matlagning och socialt umgänge. Arbetet är schemabundet och annonseras varje vecka på allaktivitetshusets hemsida och föreningens sociala medier. Ledarna i HUF ser Bledar som en mentor som inspirerat dem till att själva ta steget att arrangera fritidsaktiviteter. Det är allt fler ungdomar som vill delta i olika aktiviteter säger en av ungdomsledarna som menar att resurserna inte längre räcker till. ”Anledningen till att vi gör detta är för att barnen ska ha en meningsfull fritid, det är den tryggheten vi vill att de ska känna”, säger en ungdomsledare. Ungdomarna kommer till föreningen för att de vill hänga och för att både de och deras föräldrar. Aktiviteterna för tjejerna i åldrarna 12 till 15 är väldigt populära och handlar ofta om att baka tillsammans, kolla film, spela spel och hänga.

I förtryckta områden är det svårt att nå tjejerna. Men vi har bra kontakt med föräldrarna, för att vi har ledare, deras systrar är med i själva föreningen för att de har inget annat att göra. Så allt är mellan oss. Så det är det, vi försöker nå till alla, till och med dem som inte alls går ut från lägenheterna.

(Föreningsföreträdare HUF)

HUF beskriver också att föräldrar tenderar att hålla flickor hemma efter skoltid för att skydda dem eftersom man upplever otrygghet.

Men vår styrka är att vi alla är från området, vi är 15 ledare från Hermodsdal. Vi alla är unga och kan relatera till barnen. När vi pratar så kanske de lyssnar mer på oss än någon vuxen som inte lever i den världen som vi lever i nu, där de inte har koll. Så vi har den styrkan att vi vet exakt vad de går igenom och vi har fått lära oss sånt som kan nå till andra som vill komma till föreningen också. (Föreningsföreträdare HUF)

Ungdomsföreningen skapar möjligheter till meningsfull fritid. Killarna vill gärna spela fotboll vilket föreningen kan ordna genom allaktivitetshuset som har lov att låna skolans idrottshall innan eller efter föreningsträningar. HUF kompletterar allaktivitetshusets verksamhet. ”Det vi gör är att vi gör oss tillgängliga för barn, i princip hela tiden, under våra aktiviteter, efter skoltid, vi är där för dem”, säger en av ungdomsledarna. ”Det blir ett hem för dem, ett andra hem kanske. Istället för att gå och hänga på andra ställen så hänger de med oss.” Principen för är att arbeta med förankring i området och med demokratiska principer om jämlikhet:

Vi har hela området, vi alla känner varandra sen innan, jag vet vem alla är mer eller mindre. Sättet vi driver förening, det är inte så att jag är uppe och den och den är här nere, utan när vi kommer ut härifrån eller när vi är i lokalen tillsammans har ingen mer talan än den andra, vi är alla här för att bestämma.

(Föreningsföreträdare HUF)

De unga dyker upp på föreningens fritidsaktiviteter eftersom det råder en brist på sammanhang för meningsfulla aktiviteter i stadsdelen. Poängen är inte aktiviteterna i sig, utan ”sammanhållningen”: ”Det ska inte alltid bara vara kul, kul. Ibland är det inte kul och det vet jag”, säger en av föreningsledarna, ”och då är det viktigt att man lyfter de perioderna också”. En annan föreningsledare fyller i: ”För att de kommer inte bara för att det finns en aktivitet, de kommer för oss också, för att vi är där, annars hade de inte kommit”. Även i samtalen med ungdomsledarna i HUF ges en bild av Malmö stad som avlägsen, ointresserad och passiv. De är märkbart frustrerade:

Vi försöker lyfta vårt område och visa att det finns så mycket kärlek och så mycket charm, men Malmö stad satsar inte på oss. Och vi säger att det är okej att de inte satsar på oss, varför stöttar de inte oss när vi själva väljer att ta tag i problemet?
(Föreningsföreträdare HUF)

Föreningens ambition är att bli en av stadens bidragsberättigade föreningar men det beskrivs som svårt eftersom deltagarna har svårt att betala medlemsavgift. HUF har därför svårt att formellt redogöra för 25 betalande medlemmar med verksamhet under ett år, trots att föreningen uppfyllt kriterierna genom sin verksamhet. Föreningen har därför brist på resurser och måste ibland ställa in aktiviteter som kräver resurser. Ungdomsledarna menar att föräldrarna sällan har råd att betala medlemsavgifter eftersom det kan bli flera hundralappar för alla syskon.

Det vi gör är Malmö stads jobb. Detta är inte vårt jobb, vi ska inte behöva gå in och göra det vi gör egentligen. Men i och med att vi har gjort det, de ska egentligen kasta pengar på oss. Så varför får vi inte det stödet som vi egentligen behöver?
(Föreningsföreträdare HUF)

Fritidsförvaltningens mellanrumsarbete

HUF får i själva verket ett informellt stöd av fritidsförvaltningen. Drivande är enskilda tjänstepersoner som försöker lösa dilemmat med att få mindre föreningar registrerade som Bidragsberättigad förening för att få tillgång till nolltaxan. Ett nätverk av mentorer som arbetar som tjänstepersoner i staden, inklusive en handläggare på fritidsförvaltningen, stöttar HUFs arbete med att bli bidragsberättigad. Detta ser vi också som ett mellanrumsarbete, där tjänstepersoner från Malmö stad utifrån sina olika roller och ambitioner arbetar utifrån en kompensande ansats med syftet att skapa meningsfulla fritidsaktiviteter för fler barn- och ungdomar. En tjänsteperson säger: ”Jag har byggt en struktur för att skydda dem. Ett nätverk kring dem. Så vi bara skyddar dem och försöker stärka dem i allt. Alltså, att få in dem i fritidsförvaltningens mall.” Det ingår inte i den formella arbetsbeskrivningen,

men tjänstepersonen prioriterar det ändå eftersom HUF riskerar att bli ett ”stjärnfall” då han under åren mött flera föreningar som haft liknande svårigheter. Tjänstepersonen menar att relationen är pågående och stöttande:

Glappet var mycket, mycket större innan. Nu är det inte lika stort. För nu har de mig. Nu kontaktar de mig. Och jag samarbetar med fritidsförvaltningen. [...] Men det är bara att nu har jag kunskap och jag är ute i området. Jag är där nästan varje dag. Och då kan jag hänvisa. Det är inte så att fritidsförvaltningen är i närheten. [...] Jag har inte i arbetsbeskrivning att starta föreningar. Det är bara det jag vet att det är det mitt område behöver. Alltså, det behöver ett starkt föreningsliv. (Tjänsteperson 9)

”Fritidsförvaltningens mall” beskrivs som de principer och regler som finns för stöd till föreningar. En annan tjänsteperson säger att stödet till HUF inte är en del av hans formella ansvar, men att orättvisan i deras situation föranlett stöd till deras arbete:

[...] de kan inte komma åt idrottsanläggningar i sitt område för där är andra föreningar, etablerade föreningar som kanske inte nödvändigtvis har barn och unga från området. Och att det är en lång väg för dem att kunna komma in och ta del av de fördelar som en bidragsberättigad förening har. (Tjänsteperson 10)

Även en tjänsteperson som handlägger föreningsstödsärenden på fritidsförvaltningen bistår med sitt stöd till HUF. Föreningshandläggaren beskriver det som att man ”kan gå igenom registreringsprocessen ganska enkelt, man kan ganska snabbt bli registrerad som bidragsberättigad, men du får inte någonting för det.” Det tidigaste man kan få stöd för aktiviteter, förutom att boka hallar kostnadsfritt, är att efter att ha rapporterat in aktiviteter i ett kvartal. Föreningsstödjaren menar dock att man ska ”ha rätt mycket aktiviteter för att kunna få in så pass mycket kapital för att hjälpa dig kanske som är i en uppstartsfas”. Utöver aktivitetsstödet är grundstödet centralt, ”då ska du rapportera in aktiviteter ett helt verksamhetsår, och sen efter ett verksamhetsår, då får du

in pengar för det”. ”Väldigt mycket av våra bidrag och stöd i dag är enbart retroaktivt, så att det är inte mycket ... Det är inte guld och gröna skogar bara för att du blir bidragsberättigad”, tillägger handläggaren. Det är en väldigt lång och utdragen process där förvaltningen ”egentligen kräver väldigt mycket innan man kan göra någonting”, vilket riskerar att bränna ut ungdomarna och deras engagemang innan de får tillräckligt med medel, menar handläggaren (Tjänsteperson 8). För att ställa mindre höga krav på ungas uthållighet har föreningshandläggaren en idé om att införa ett mentorsprogram som stöttar nya föreningsars ordinarie verksamhet. Föreningar som är registrerade men som har högre trösklar för att räknas som bidragsberättigade föreningar kan i ett sådant program väljas ut för stöd under en tid där fritidsförvaltningen bidrar till att stärka deras arbete så att de kan ta nästa steg i den formella processen. Detta kan exempelvis göras genom att föreningen ges tillträde till idrottshallar med nolltaxa, menar handläggaren (Tjänsteperson 8). Nuvarande administrativa process bidrar till distans mellan tjänstepersoner på förvaltningen och föreningar menar handläggaren, bland annat eftersom förvaltningens roll genom åren förvandlats mer från ett ”tillits-system” till en ”kontrollfunktion” (Tjänsteperson 8).

Danssatsningen på fritidsgårdar

Fritidsgårdarna är en av fritidsförvaltningens verksamheter som har ett formellt ansvar att verka i mellanrummet. Vi har därför undersökt denna roll som vi illustrerar med ”danssatsningen”. Satsningen skapades mot bakgrund av att en majoritet av stadens unga tjejer uppger att de gärna vill dansa på sin fritid. Satsningens syfte är att inkludera fler tjejer i fritidsgårdarnas verksamhet genom dansaktiviteter med hjälp av två danspedagoger. En av danspedagogerna beskriver det formella målet som att ”vi ska öka statistiken vad gäller tjejer” (Danspedagog 1). I praktiken uppfattar vi att danspedagogerna arbetar med mellanrumsarbetets principer som specificerats ovan. Arbetet har organiserats på olika sätt, initialt som schemalagda och strukturerade danspass och drop-in på ett antal fritidsgårdar under kvällstid. Danspeda-

gogerna menar dock att det inte alltid har varit så välbesökta danssessioner. För att utveckla satsningen har danspedagogerna fått en frihet att själva avgöra på vilket sätt de bäst når tjejer med dansverksamhet. Detta har skapat ett handlingsutrymme för att arbeta *uppsökande* och *relationsskapande* – centrala principer i det som vi ovan kallar mellanrumsarbetet. Eftersom målgruppen inte självmant dyker upp på danspassen i den utsträckning som förväntats när satsningen initierades, har pedagogerna försökt söka upp unga tjejer på skolorna under raster. Fritidsgårdens verksamhet blir på så sätt mobil och relationsskapande för att försöka göra danskonsten relevant för tjejer:

Men vad är egentligen huvudsyftet, att de får dansa eller att de ska vara i våra lokaler? Måste de vara i våra lokaler för att jag ska kunna vara en fritidsledare och uppfylla mitt uppdrag och fånga upp? Jag kan jobba med självkänsla, jag kan jobba med social gemenskap även på skolgården eller på gården i området, om så skulle vara fallet. (Danspedagog 1)

Dansen som aktivitet beskrivs av pedagogerna som relevant på ett större plan än att få dansa i sig. Dansen kan bli ett sätt att skapa relevans och grunda dans hos de unga själva på ett sätt som stärker dem i sig själva och rusta dem för framtiden och livet utanför fritidsgården. Detta ideal påminner om den emancipatoriska betydelsen av fritid där fokus är deltagarnas självförverkligande:

Det handlar inte bara om danssteget i sig, utan vi lyssnar på James Brown som har texter ur en kontext av medborgarrättsrörelsen i USA. Kanske man kan skapa ett mervärde... eller säg, ett intresse av att lära sig sin egen historia? Så här, 'vad händer här då, och varför uttrycker ni så, varför är det så aggressivt?' Jo, men det finns ett skäl till de olika uttrycken bakom alla stilar. Och det är oftast utsatta grupper på olika sätt som har haft det här behovet av att få uttrycka sig konstnärligt. Vissa för att det har varit det enda sättet att kunna få uttrycka någon form av känsla. Ja, så att det är sammanbakat med hela vårt uppdrag (...) Stegen är desamma, kontexten förändras, musiken förändras. Alltså så kan jag ställa frågan, 'vad dansar du hemma?' Där skapar vi en rele-

vans, där skapar vi en relevans, igenkänning. 'Ja, du dansar dabke? Okej, men om jag sätter på den här musiken, hur förändras stegen?' Så, det kanske inte är dabke längre, men det hände någonting, och det tillhör dig. (Danspedagog 1)

I flera intervjuer ovan återkommer respondenterna till att en *meningsfull* fritid inte alltid handlar om aktiviteterna i sig, utan om *sammanhangets betydelse*. Detta resonemang återkommer i danspedagogernas sätt att beskriva dansens betydelse som emancipation. I detta menar danspedagogerna att de i förlängningen rustar tjejer att ta plats, kräva sina rättigheter i samhället – från dansgolv till arbetsmarknaden:

För mig är det fortfarande verktyget att nå olika typer av mål som social gemenskap, jobba på självkänsla, våga ta plats, ens våga uttrycka vad man vill. [...] Men för att det ska få en långsiktig effekt så kan inte bara en person använda det som ett verktyg. [...] En person kan inte täcka ett behov för en hel stad, by eller ens en fritidsgård. Det säger sig själv. Vi måste anamma, omformulera, tolka, hur vi på olika nivåer, allt ifrån passivt till aktivt, kan använda dansen. [...] (Danspedagog 1 och 2).

Ett steg i arbetet med att stärka förutsättningarna för dansen var att pedagogerna upptäckte att fritidsgårdarnas lokaler var otillräckliga för syftet och behövde upprustas. ”Precis som vi skapar förutsättningar för fotboll och hyr sporthallar och liknande så behöver vi ha samma utgångspunkt när det kommer till dans”, säger en av pedagogerna (Danspedagog 1). Renoveringen av danssalen på fritidsgården i Rosengård framkallade i sig glädje bland deltagarna som upplevde att staden satsade på dem. ”Under invigningen så var det en av flickorna som bara skrek ut, och bara ”de satsar på oss”, säger en av danspedagogerna (Danspedagog 1). Danspedagogerna menar att satsningen har varit ett lämpligt sätt att nå ut med dansen till fler unga tjejer i socioekonomiskt utsatta områden. Utmaningarna uppfattas vara att införliva dansen i det etablerade fritidsutbudet.

Fritidsgårdarnas roll i mellanrummet

Vi menar att fritidsgårdarna spelar en central funktion i mellanrummet. De 19 verksamheter som drivs av fritidsförvaltningen har en avgörande betydelse för att täppa igen glappet mellan utbud och icke-deltagande genom att åstadkomma meningsfulla fritidsaktiviteter för barn- och ungdomar som har större hinder att delta i föreningsdrivna arrangemang. Vi har dock inte undersökt dessa verksamheter på ett systematiskt sätt. Respondenter menar i våra intervjuer att ett av huvudproblemen med fritidsgårdsverksamheterna handlar om dess kontinuitet. Personalen beskrivs som helt central för verksamheten, men yrket "fritidsledare" uppfattas inte innebära en stabil professionell karriär. En respondent menar att det ibland ses som en "busshållsplats" där man endast stannar till i karriären, på vägen till ett annat mål. Detta gör förutom strukturella problem med både lönenivåer och möjliga karriärvägar, att personalomsättningen är hög. Omorganisationer påverkar också kontinuiteten negativt. I en annan reform har arbetstiderna förändrats vilket skapat turbulens i verksamheten genom många uppsägningar, vilket påverkar kontinuiteten negativt. När barnen inte känner igen personalen, eller om personalen inte trivs med yrkesrollen påverkas de relations- och tillitsskapande praktikerna. En sektionschef säger:

[...] en annan utmaning kopplat till det här arbetet vilket jag känner är tydligt, att kontinuiteten inte alltid är där i form av att man behöver personal som är kvar och det tar tid att bygga relationer, få ett förtroendekapital. Och det är en jättestor utmaning, för när personer slutar eller vi byter ut och så vidare och så vidare så börjar man om lite från noll, kopplat just till de här viktiga relationerna. Och ibland handlar det inte bara om relationen med barnen, det är relationen med området egentligen. För att kunna påverka många av de här delarna så behöver man ett visst förtroendekapital och starka relationer egentligen i området, med vårdnadshavare, med barn, med andra aktörer. (Sektionschef 2 fritidsgårdar)

Det är sannolikt att berättelserna som vi tagit del av i samtalen endast utgör pusselbitar i en större struktur av möjligheter och utmaningar. Vi betraktar dock fritidsgårdarna som en arena likvärdig allaktivitetshus och föreningsdrivna mötesplatser när det kommer till möjligheten att skapa meningsfulla sammanhang för barn och ungdomars fritid. Med exemplet danssatsningen ovan kan vi exempelvis avdramatisera skillnaderna mellan strukturerade och mindre strukturerade aktiviteter. En ung deltagare i danssatsningen har möjlighet att förvärva lika goda förmågor till dans och lika stor meningsfullhet i den aktiviteten som någon som tränar basket eller balett i en förening. Även om de öppna verksamheterna har olika arbetssätt är det viktigt att framhålla mångfalden i detta utbud av olika sammanhang som en styrka, och inte som en svaghet, för stadens fritidsutbud. En risk är att verksamheterna uppfattas som konkurrerande. I själva verket bör de ses som kompletterande eftersom de breddar utbudet för barn och ungdomar.

Sammanfattande slutsatser

I detta kapitel har vi betonat de öppna verksamheternas och de *mindre strukturerade aktiviteternas* betydelse för att skapa en jämlik fritid. Vi har undersökt praktiker, strategier och principer i verksamheter på fritidsgårdar, föreningsdrivna mötesplatser, allaktivitetshus, mindre etablerade föreningar som skolidrottsförbund och områdesbaserade ungdomsföreningar. Vi har benämnt de öppna verksamheterna som ett ”mellanrumsarbete” vilket avser ett kompenserande arbete för jämlik fritid i glappet som existerar mellan det befintliga subventionerade fritidsutbudet och de ungdomar som inte deltar i dessa. Mellanrumsarbetet syftar till att övervinna ekonomiska, sociala, kulturella, mentala och geografiska hinder för deltagande genom att *sänka trösklar* för fler ungas inkludering i meningsfulla fritidsaktiviteter. Mellanrumsarbetare arbetar utifrån en *lokal förankring*, samt utifrån *relationsuppsökande* och *tillitsskapande* praktiker. Att aktiviteterna är mindre strukturerade har mindre betydelse för den mening de ger deltagarna. Mellanrumsarbetare påtalar vikten

av att forma *sammanhang* för de ungas självförverkligande och självbestämmande, snarare än vissa aktiviteter i sig. Dessa strategier för jämlik fritid betonar möjligheter att delta i sammanhang för *dialog, reflektion och påverkan*. Syftet är att *gynna grupper som idag är missgynnade*. Vi menar sammantaget att grundprinciperna i mellanrumsarbetet frångår den instrumentella *idrottsnorm* som annars dominerar fritidsförvaltningens verksamhet. Mellanrumsarbetet formulerar inte på förhand vilka aktiviteter och krav som ungdomar måste uppfylla för att deltagandet ska anses vara lyckat. Syftet med fritiden utgår här från det *emancipatoriska perspektivet* att bidra med största möjliga grad av självförverkligande och självbestämmande för deltagarna. Det är således inte aktiviteterna som är centrala i sig, utan *sammanhangen* som lyfts fram. Mellanrumsarbetet möjliggör olika former av social samvaro, dialog, reflektion och i vissa fall också gemensamma självorganiserade insatser för social förändring.

5. Vägar till en jämlik fritid: mellanrummets möjligheter

Syftet med denna rapport har varit att undersöka och diskutera frågan om barns- och ungdomars ojämlika deltagande i det offentligt finansierade fritidsutbudet i Malmö stad. Målet har varit att bidra till ett underlag för det fortsatta arbetet att möjliggöra en meningsfull fritid för fler barn- och unga. I detta avslutande kapitel ska vi sammanfatta våra resultat och bidra med en analys om hur fritidsförvaltningen kan verka för en mer jämlik fritid.

Rapporten bygger på två sammanvävda undersökningar där den första kartlägger och analyserar fritidsförvaltningens verksamhet och normer. I den andra undersökningen analyseras fritidsverksamheter i staden som bidrar till att inkludera barn och unga som idag inte deltar i det subventionerade fritidsutbudet. Våra teoretiska utgångspunkter är att fritiden har betydelse för barns- och ungdomars liv ur både instrumentella och emancipatoriska perspektiv. Fritiden kan ses som en viss tid som ägnas åt en viss form av aktiviteter, där *strukturerade aktiviteter*³ utifrån tidigare forskning visat sig ha en särskild betydelse för individers välbefinnande och prestationer i andra sociala arenor, som skolan. Även om deltagande i de *mindre strukturerade aktiviteterna*,⁴ som exempelvis aktiviteter i de öppna verksamheterna,

³ Dessa inbegriper övningar och träningar i idrott- eller konst- och kulturformer under uppsikt och ledarskap av kompetenta vuxna som övervakar, planerar och utvärderar aktiviteterna inom ramen för tydliga regler, tävlings- eller uppvisningsmoment (Behtoui m.fl. 2020).

⁴ Dessa inbegriper mer spontana och icke-intensiva former för umgänge i öppna aktivitetsformer som möjliggör umgänge och lek på eget initiativ på

inte har lika välbelagda effekter i tidigare forskning, har vi i denna undersökning betraktat dessa som liktydigt meningsfulla fritidsaktiviteter. Anledningen till våra perspektiv är att vi också betraktar fritidens betydelse som *emancipatorisk*. Rapportens utgångspunkt är att en *jämlik fritid* inte enbart inbegriper en situation av jämlikt deltagande i det befintliga fritidsutbudet. Med jämlik fritid menar vi ett offentligt finansierat fritidsutbud som bidrar till största möjliga mån av *självförverkligande* och *självbestämmande* för alla barn- och ungdomar.

En jämlik fritid innebär utifrån detta perspektiv att *meningsfulla* fritidsaktiviteter inte bara ska ses utifrån en viss tid och en viss grad av förmågor som barn- och ungdomar förvärvar genom deltagande i vissa idrotter eller fritidsaktiviteter. En jämlik fritid innebär deltagande i aktiviteter och sammanhang som bidrar till de ungas självförverkligande och självbestämmande. En konkret definition av emancipatorisk fritid kan göras i två steg: för det första att människor deltar i processer och sammanhang som innefattar förutsättningar för utvecklande av ömsesidiga relationer med och stöd till andra genom dialog, deltagande och kritisk självreflektion. I dessa processer ges deltagarna möjligheter *att uttrycka och artikulera sina erfarenheter och perspektiv*. Det andra steget innebär att deltagarna i dessa sammanhang utvecklar en kunskap och förståelse för de sociala orsakerna till sin situation och förutsättningar för att tillsammans bemäktigas, agera och *förändra sig själva och sin sociala miljö*. Fritidsförvaltningens verksamhet kan bidra till jämlik fritid, i vår mening, genom att främja barns och ungas *deltagande* i att skapa en *mångfald* av aktiviteter i fritidsutbudet för att tillgodose olika behov och preferenser. Jämlikhet innebär också att *gynna missgynnade grupper av ungdomar som i dagsläget inte deltar* genom att kompensera för och minska hinder för deras deltagande. Vi börjar med att sammanfatta våra resultat.

simhallar, bibliotek, fritidsgårdar eller i andra mötesplatser och sammanhang (Behtoui m.fl. 2020)

Ett rikt utbud av aktiviteter, men idrottsnorm hindrar jämlik fritid

Fritidsförvaltningens samverkansorienterade styrarrangemang bidrar till ett rikt och varierat fritidsutbud med kontinuerlig lyhördhet för föreningslivets behov och preferenser. Transparenta och jämlika principer för föreningsstöd och nolltaxa för de prioriterade grupperna, däribland barn och ungdomar, skapar ett rikt utbud och en god tillgänglighet till stadens kostnadskrävande anläggningar. Verksamheten bidrar på så sätt till en *mångfald* av fritidsaktiviteter där nära 100 idrotter och andra sociala aktiviteter arrangerade av hundratals föreningar bidrar till meningsfulla fritidsaktiviteter. Genom dialog, utbildningar och olika bidrag främjar fritidsförvaltningen förekomsten av ett rikt och dynamiskt föreningsliv som bidrar till ett omfattande fritidsutbud med över två miljoner deltagartillfällen per år. Barn- och ungdomar dominerar deltagandet i detta utbud vilket vittnar om ett omfattande föreningsliv som är resultatet av stadsinvånarnas ideella engagemang och goda samverkansförhållanden med stadens förvaltningar. Samtidigt som dessa två sfärer bidrar till en aktiv och meningsfull fritid för många är svagheter som välkända i förvaltningens räkenskaper: barn- och ungdomar med sämre socioekonomiska förutsättningar deltar i mindre utsträckning. Den viktigaste orsaken till detta är föräldrarnas socioekonomiska situation, brist på tid och flexibilitet. Deltagande i föreningslivet kräver medlemsavgifter och innefattar kostnader för utrustning, resor och annat och ställer dessutom höga krav på föräldrarnas vilja, förmåga och beredskap att skjutsa eller följa med sina barn till aktiviteter på eftermiddagar, kvällar och helger. Förutom att resursstarka grupper är mer mobila, har resursstarka områden i regel också fler väletablerade och välfungerade föreningar i lokalområdet. I östra Malmö finns det färre föreningar som organiserar, färre idrottsanläggningar och samtidigt fler grupper som har sämre förmåga till mobilitet. Mångfalden av fritidsaktiviteter kommer resurssvaga barn och ungdomar sämre till del, trots omfattande kommunala subventioner. Konsekvenserna är att mer-

parten av fritidsförvaltningens budget omfördelas till socioekonomiskt välbeställda gruppers fritidsaktiviteter i rikare områden i västra Malmö. Trots god kännedom om situationen står fritidsförvaltningen rådvill inför utmaningen att förändra stödsystemens skevheter. Detta grundas inte i en ovilja att agera annorlunda. Vi uppfattar tvärtom att ledningen visar tydliga ambitioner att åtgärda befintliga ojämlikheter. Hindren för en mer jämlik fritid kan troligen förklaras med mer trögrörliga orsaker som bottnar i styrsystemens normer, rutiner och maktdynamiker som har varit mer beständiga över tid.

För det första drivs fritidsförvaltningens verksamhet av en *idrottsnorm*. Denna *ideologiska prioritering* av föreningsidrottens strukturerade fritidsaktiviteter innebär att målsättningarna om meningsfull fritid för alla barn och unga i stor utsträckning uppfattas som och sammankopplas med deltagande i föreningsidrottens verksamheter. Vi ser detta som en norm och inte som ett faktum. En norm är en idé eller värdering om vad som är önskvärt och prioriterat för barn att ägna sin fritid åt. Idrottsnormen är inget specifikt för Malmö stad utan kan ses som en styrande princip för landets idrotts- och fritidspolitik. Idrotten och i synnerhet lagsporterna uppfattas utifrån detta perspektiv inte bara som de mest nyttiga aktiviteterna för ungdomar att ägna sig åt eftersom de förväntas bidra till god hälsa, lämplig demokratisk skolning och främjandet av förmågor som är instrumentella för prestationer i andra samhällsarenor. Offentliga investeringar i lagidrottens infrastrukturer och verksamheter uppfattas också som effektivast möjliga sett till dess resultat mätta genom antalet barn som deltar i antalet aktiviteter per anläggning och timme. I relation till socioekonomiskt resurssvaga grupper bidrar idrottsnormen också till ett perspektiv där dessa gruppers deltagande i föreningsidrotten uppfattas som en möjlig, och ibland nödvändig, väg för att dessa grupper ska kunna skaffa sig bättre livschanser. I samma anda osynliggörs de öppna verksamheternas betydelse och förmåga att förbättra livschanserna för marginaliserade ungdomar, i synnerhet grupper som inte deltar i fritidsutbudet.

Idrottsnormen bidrar således för det andra till att fritidsförvaltningens budget och uppmärksamhet prioriterar idrotten och andra föreningars *strukturerade aktiviteter* före de öppna verksamheternas *mindre strukturerade aktiviteter*. Detta är en paradox då fritidsförvaltningen samtidigt ansvarar för och finansierar en rad olika öppna verksamheter. Idrottsnormen underbyggs av förvaltningens *administrativa rutiner* som helt enkelt premierar strukturerade aktiviteter i föreningsregi, både resursmässigt och normativt. Fritidsförvaltningen har mycket god kännedom om att socioekonomiskt mindre bemedlade ungdomar tenderar att besöka de öppna verksamheterna mer: fritidsgårdar, föreningsdrivna mötesplatser, allaktivitetshus, simhallar med flera. Dessa verksamheter har visserligen fortfarande utmaningen att inkludera fler ungdomar som i dagsläget inte tar del av någonting alls. Alltjämt tenderar dessa kostnadsfria och kravlösa aktiviteter som betonar trygga *sammanhang* och *socialt umgänge* att vara mer attraktiva för ungdomar med socioekonomiskt utsatta livsvillkor. Deltagandet i dessa sammanhang ställer inte lika höga krav på föräldrarnas flexibilitet och betalningsförmåga, och färre krav på konkurrensdrivna och utvärderande aktiviteter. Samtidigt erbjuder dessa forum meningsfulla sammanhang och aktiviteter för självförverkligande. Tävlingsformen, konkurrensen och återkommande utvärderingar av prestationer som är centrala principer i idrottsträning och -tävlingsaktiviteter kan utgöra en betydelsefull barriär för marginaliserade ungdomars deltagande. I öppna verksamheter finns det färre krav och tävlingsmoment till förmån för mer dialoginriktade och lyhörda aktiviteter som fokuserar på umgänge och gemenskap. Deltagandet är ett mål i sig. Tusentals barn och unga i socioekonomiskt utsatta stadsdelar och sammanhang deltar varje vecka i fritidsgårdarnas, de föreningsdrivna mötesplatsernas, allaktivitetshusens och bibliotekens verksamhet. Här skapas förutsättningar för både en aktiv och meningsfull fritid. Kunskapen om aktiviteterna som arrangeras på de föreningsdrivna mötesplatserna – och därför också det lärande som tar plats i dessa sammanhang – är i fritidsförvaltningens styrsystem mycket begränsad. Detta bidrar till att verksamheterna

nedprioriteras i uppföljningssystemen och i ledningens föreställningsvärld om möjligheter för en jämlik fritid. Exempelvis har fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser inte mer än cirka 84 miljoner i budgeten som totalt omfattar 640 miljoner kronor. Allaktivitetshusen som finns på tre skolor i Malmö tillhör dessutom kulturförvaltningens verksamheter. *Idrottsnormen* och de *administrativa rutinerna* nedprioriterar och osynliggör dessa öppna verksamheter, generellt.

Den tredje orsaken till ojämlikheten i fritidsutbudet som vi kan identifiera är den *politiska dynamik* som omgärdar fritidsverksamheten. De relationer som upparbetats över lång tid med föreningsidrotten bidrar till att skapa tröghet när det kommer till att möta nya situationer. Stödsystemen hänger inte med i den relativa fattigdomens och segregationens utveckling i staden. Föreningsstödet principer värnar rättssäkra beslutsprocesser men begränsar möjligheten att identifiera behov i stadens utsatta stadsdelar, och bidrar till höga trösklar för nya aktörer och nya former för organisering av aktiviteter i fritidslivet. Nybyggnationen av idrottshallar följer en mall där skoletableringen avgör investeringar i stadsgeografien. Därför har det rikare västra Malmö, där nya stadsdelar och skolor utvecklas, mottagit mer investeringar i anläggningar än det fattigare östra Malmö under de senaste decennierna. Fritidsförvaltningens verksamhet har i uppdrag att motverka segregationen men i själva verket bidrar verksamhetens administrativa strukturer till att spä på segregationens negativa konsekvenser för barn och ungas livschanser i östra Malmö. Trots god kännedom om befintliga ojämlikheter tenderar fritidsförvaltningen att problematisera ungdomars beteenden, istället för strukturerna i det egna utbudet. ”Varför dyker inte ungdomar upp till det smörgåsbord av aktiviteter vi erbjuder?” är en fråga som återkommer i våra intervjuer med ledningen. En alternativ fråga skulle vara: ”hur kan vi anpassa vår verksamhet till stadens socioekonomiskt ojämlika realiteter för att kunna skapa en jämlik fritid för alla?”

Orsaken till icke-deltagandet som framkommer genom Ung livsstils undersökningar och i förvaltningens utredningar är tyd-

lig: alla individer i staden har inte råd, knappt med tid, inte lämpliga förutsättningar sett till föräldrarnas arbetsvillkor, frånvaron av föreningsengagemang, och för stora mentala barriärer för att på lika villkor delta i föreningslivets fritidsaktiviteter. Dessutom förstärker skolans verksamhet, genom den villkorade tillgången till fritidshem, ojämlikheter i fritidens förvaltning redan vid barnens skolstart. Även om skolförvaltningens uppdrag inte ingår i denna undersökning vill vi understryka *fritidshemmens betydelse* för en jämlik fritid.

Rätt till fritidshem en förutsättning för jämlik fritid

I denna rapport har vi återkommande använt stadsdelen Hermodsdal i Malmö som illustration. Hur kan en meningsfull fritid skapas för de cirka 500 eleverna vid Hermodsdalsskolan när endast cirka 15 procent av barnen har rätt till fritidshem på grundskolan? Fritiden är för barn och ungdomar den tid på dygnet som börjar när skolans läroplansstyrda undervisning slutar och i själva verket grundläggs den ojämlika fritiden redan i skolan. Enligt Malmös officiella information erbjuds fritidshem på skolor för skolelever från 6 till 13 år men endast barn vars föräldrar arbetar eller studerar har rätt till plats på fritidshem. Vissa undantag kan visserligen göras, men platsen på fritidshem är också avgiftsbelagd, vilket skapar ytterligare hinder för många. Frågan om elevernas rätt till fritidshem tillhör grundskoleförvaltningens ansvarsområde. Det är för oss tydligt att allaktivitetshusens införande på många sätt syftar till att överlappa det glapp som avsaknaden av rätten eller möjligheten att gå på fritidshemmen skapar i de socioekonomiskt utsatta områdenas skolor.

Enligt Skolverket ska fritidshemmet bidra till att ge en meningsfull fritid genom att eleverna ”ska få möjlighet att träna på demokrati, inflytande och ansvar i praktiken. Lek, rörelse och skapande aktiviteter är viktigt” (Skolverket 2023). Rätt till fritidshemmet är därför en grundläggande pusselbit för jämlik fritid som inte tidigare diskuterats i Malmö stads underlag som vi har tagit del av. Ojämlik tillgång till fritidshem innebär att möjligheter för barn att delta i meningsfulla fritidsaktiviteter grundläggs vid tidig ålder. Vi kan endast spekulera här, men i avsaknad av öppna

verksamheter för barn i dessa åldrar utan rätt till fritidshem skapas oerhörda trösklar att finna meningsfulla sammanhang för olika fritidsaktiviteter. Problemet med ojämlig tillgång till fritidshem för barn som tillhör hushåll med låga inkomster eller föräldrar som är arbetslösa uppmärksammades nyligen i *utredningen om en utökad rätt till fritidshem* (SOU 2021:05). Utredningens genomlysning visar att fritidshemmen är otillgängliga i glesbygd och i fattiga stadsdelar. Inskrivningsgraden på fritidshemmen bland 6–9-åringar i områden med stora socioekonomiska utmaningar är i genomsnitt 60 procent, ungefär 33 procent lägre i jämförelse med områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Utredarna menar att dessa barn efter skoldagens slut ofta har att förlita sig på kamrater i samma situation i bostadsområdet vilket kan ha en negativ betydelse för barn i familjer där kostnaderna för fritidsaktiviteter utgör ett hinder (ibid). I en analys/remiss till utredningen ställer sig grundskoleförvaltningen i Malmö stad positiv till utredningens förslag om att alla barn ska ha rätt till fritidshem (Grundskoleförvaltningen 2023). Vi menar att rätten till fritidshemmen är en viktig reform för en jämlik fritid

Mellanrummets möjligheter

Konkreta vägar till en jämlik fritid finns nära till hands. Detta är undersökningens viktigaste slutsats och grunden för vår rekommendation är att stärka de *öppna verksamheterna* som ett avgörande steg för en jämlik fritid. I vår empiriska undersökning har vi undersökt verksamheter som inkluderar grupper som har svårare att delta i det föreningsorganiserade fritidsutbudet. Vi har försökt förstå vilka principer, strategier och praktiker som genomsyrar dessa verksamheter. I ”mellanrummet” – glappet mellan befintligt fritidsutbud och de ungdomar som hindras från att delta – pågår ett strategiskt kompensatoriskt arbete för en jämlik fritid. *Mellanrumsarbetet* skapar låga trösklar till olika fritidsaktiviteter genom att inkludera ungdomar som av olika skäl hindras att delta i stadens föreningsaktiviteter. Mellanrumsarbetet fokuserar på att skapa sammanhang som är:

- kostnadsfria
- mer kravlösa med färre moment av konkurrens och utvärdering av prestation
- relationsuppsökande
- tillitsskapande (t.ex. med föräldrar och anhöriga)
- lokalt förankrade (rekryterar fritidsledare med god kännedom om lokalområdet)
- fokuserade på deltagande i sammanhang än specifika aktiviteter
- fokuserade på självförverkligande och självbestämmande för alla

En central princip för mellanrumsarbetet är den emancipatoriska förståelsen av fritid som frångår den instrumentella definitionens fokus på tid och aktiviteternas kvantitet och art. Fokus är inte bara aktiviteternas form och regelbundenhet i sig, trots fritidsledarnas kunskap om att ungdomarna dras till aktiviteter som idrott, nöje, lek och umgänge i olika former. Strategin bakom arrangemang på allaktivitetshus, fritidsgårdar och föreningsdrivna mötesplatser är *emancipatoriska* eftersom syftet är att skapa *sammanhang* för att tillgodose barns- och ungas behov av *självförverkligande* och *självbestämmande*. Detta görs genom att i dessa sammanhang arrangera en mångfald av aktiviteter som ger *förutsättningar för utvecklande av ömsesidiga relationer och stöd med och till andra genom dialog, deltagande och kritisk självreflektion*. Mellanrumsarbetet blir därför en central mekanism för möjliggörande av *social förändring*. Med detta menar vi att deltagandet i sammanhanget uppmuntrar till lärande och reflektioner som stärker individens och gruppens förmåga att förändra sin omgivning till det bättre. Vi menar likväl att mellanrummets sammanhang möjliggör att deltagarna *ges möjligheter att förstå och artikulera de sociala orsakerna till sin situation och förutsättningar för att tillsammans bemäktigas, agera och förändra sin sociala miljö*. Mot bakgrund av bristen på tillgång till föreningsaktiviteter i utsatta områden bidrar de öppna verksamheterna inte bara till att stärka

ungdomarnas möjligheter att uttrycka sig själva och utforska egna preferenser och passioner. Vi ser också att de sammanhang för sociala relationer som uppstår i mellanrummet fungerar som en språngbräda för ökat självbestämmande. Ungdomar som vi har intervjuat frågar sig: ”Var är staden!? varför får inte vi stödet som vi behöver när vi ungdomar själva ställer upp för att arrangera fritidsaktiviteter åt andra ungdomar?”

En fritidspolitik som mäter barns- och ungdomars möjligheter till aktiviteter på fritiden utifrån en och samma norm, kommer ständigt att präglas av ojämnt deltagande. Den samtida utvecklingen i Sverige mot ökad ojämlikhet generellt och tilltagande bostadssegregation innebär nya utmaningar för den offentliga förvaltningen. Institutionaliserade arbetsätt behöver omprövas, även vad gäller inkluderande fritidsverksamheter. Verksamheterna i mellanrummet försöker kompensera för befintliga ojämlikheter i staden med denna insikt som utgångspunkt. I mellanrumsarbetet är det likgiltigt huruvida verksamheterna är *strukturerade* eller *mindre strukturerade*. Arbetsätten har utformats för att möta olika behov samtidigt i syfte att stärka alla barns möjligheter till självförverkligande, och inte endast de vars föräldrar har råd att bekosta aktiviteterna.

Denna studie visar att Malmö stadsförvaltningar redan organiserar verksamheter som lyckas inkludera marginaliserade barn- och ungdomar i aktiva och meningsfulla fritidsaktiviteter. Vi kallar dessa verksamheter för ett mellanrumarbete. Ännu så länge pågår detta arbete i liten skala och är ofta personberoende. Men de kan skalas upp. Allaktivitetshuset i Hermodsdal framstår inte bara för oss, utan också för Malmö stad, som en framgångsrik verksamhet. I ett direktiv till kulturförvaltningen år 2020 vill kultur nämnden i Malmö stad planera för utbyggnaden av fler allaktivitetshus i områden med särskilda behov. Planen är att ett nytt allaktivitetshus ska etableras i en ny skola vart tredje år. Denna strategi baseras på allaktivitetshusens betydelse för att utjämna skillnaden i barns olika livsvillkor mellan stadens olika områden. Kulturförvaltningen (2020) skriver i ”Utvecklingsplan för spridning av allaktivitetshusmodellen 2021–2031” att:

Modellen har beredskap att anpassa sig efter områdets behov och kan snabbt fånga upp idéer och intressen från de boende och andra samarbetspartners i området. Aktiviteterna, som är kostnadsfria för deltagarna, är ett verktyg för att skapa tillit och bygga relationer, inspirera och vidga perspektiv, samtidigt som de fyller en viktig funktion som meningsfull fritid för deltagarna. Uppsökande aktiviteter ger deltagarna möjligheten att besöka andra relevanta och önskade fritidsverksamheter och upptäcka nya delar av sin stad. (Kulturförvaltningen 2020, s. 9).

Kulturförvaltningens goda erfarenheter med allaktivitetshusen grundas i insikter om att de *öppna verksamheterna* utgör en möjlig väg framåt för att åstadkomma mer jämlika livschanser i en segregerad stad. Dessa slutsatser kan också ligga till grund för fritidsförvaltningens framtida överväganden kring fritidsgårdar och de föreningsdrivna mötesplatserna. Kring dessa verksamheter finns en mångfald av självorganiserade ungdomsinitiativ som nyttjar eller vill nyttja dessa anläggningar som sammanhang för emancipation. Att tillvarata denna befintliga men outnyttjade potential är ett lämpligt nästa steg.

Vägar till en jämlik fritid

Fritidsförvaltningens ledning menar att förvaltningen har ett gott handlingsutrymme att skapa förutsättningar för en jämlik fritid. Ledningen uppfattar också detta arbete som prioriterat och önskvärt. Detta skapar goda grunder för en vidareutveckling av fritidsutbudet mot bakgrund av mellanrumsarbetets möjligheter. Fritidsförvaltningen finansierar och styr fritidsgårdarna och subventionerar även de föreningsdrivna mötesplatserna. En utveckling av dessa öppna verksamheter i nära dialog med drift och etablering av anläggningar och ett utvecklande av deras nyttjandegrader, i kombination med nya stödformer till mindre etablerade föreningar och nätverk kan bidra till att stärka porösa relationer mellan öppna verksamheter och föreningar. Fritidsgårdar, föreningsdrivna mötesplatser och allaktivitetshus är olika typer av öppna verksamheter som kompletterar varandra. Var och en utgår från

unika arbetssätt och behöver vidare stöd för utveckling. Att bredda synen på fritid bör också innebära att sänka trösklar, skapa fler, varierade och rikare öppna verksamheter. I synnerhet finns det ett stort behov av verksamheter som riktas till de unga som i dagsläget inte tar del av någonting alls, och där de öppna verksamheterna redan erbjuder låga trösklar för inkludering. Vidare finns det enligt vår bedömning ett stort behov av verksamheter som skapar meningsfulla sammanhang för unga vuxna i åldrarna 16 till 25 år, som varken fritidsgårdar eller allaktivitetshus har som målgrupp. Nya föreningar eller etablerade föreningar kan på olika sätt bidra till att utveckla verksamheter som möter dessa gruppers behov.

På de öppna verksamheterna samlas ungdomar och föreningar som saknar rätt till andra stöd. Här finns kunskap som med fördel kan användas i utvecklingen av föreningsverksamheten i så kallade socioekonomiskt utsatta områden, varav många troligen är föreningsfattiga. Vi har tidigare konstaterat att stödssystem och former för dialog gynnar etablerade föreningar och missgynnar nya initiativ. Det saknas stödformer som hjälper nya föreningsinitiativ att ta fart. Tillfälliga satsningar och projektverksamhet skapar inte alltid bättre förutsättningar för jämlik fritid. Nya stödformer skulle kunna bidra till långsiktig draghjälp åt nya föreningar i socioekonomiskt utsatta områden.

Vi menar också att förvaltningen kan utveckla metoder för dialog och deltagande i relation till barn- och ungdomar som inte är en del av det etablerade föreningslivet.

Vi kan konstatera att ungdomarnas preferenser endast identifieras genom enkätundersökningar. Denna metod kan kompletteras med mer dialoginriktade forum. Förutom de öppna verksamheternas utformning av aktiviteter saknas för tillfället möjligheter till dialog och påverkan i fritidsutbudet för grupper som inte deltar i etablerade föreningar. Genom att utveckla dialog- och deltagandeformer med barn och ungdomar om fritidsutbudet kan fritidsförvaltningen förbättra både sina egna kunskapsunderlag och barns och ungdomars rätt att höras och påverka verksamheten.

Referenser

- Behtoui, A. (2020). *Fritidsaktiviteter och utbildningsresultat*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Neergaard, A. (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, and Anders Neergaard (2020a). *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Behtoui, A. Hertzberg, F. & Neergaard A. (2020b). *Inledning*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Anders Neergaard, (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Blomdahl, U. Elofsson, S. Bergmark, K. & Lengheden, L. (2017). *Ung Livsstil Malmö: En studie av ungdomar i högstadiet*. Stockholms universitet & Malmö stad. Mamö: CA Andersson.
- Elofsson, S. Åkesson, M. Blomdahl, U. (2020) *Hur många deltar inte i det offentligt subventionerade fritids- och kulturutbudet? – en studie av utomstående i åldersgruppen 10–19 år utifrån kön, ålder, socioekonomisk bakgrund och svensk/utländsk bakgrund*. Stockholm: Stockholms stad, Ung livsstil.
- Blomdahl, U. Elofsson, S. & Bergmark, K. (2021a). *Ung Livsstil Malmö 2021: En studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10–19 år*. Stockholms universitet & Malmö stad. Mamö: CA Andersson.
- Blomdahl, U. Elofsson, S. & Bergmark, K. (2021b). *Ung Livsstil Malmö 2021: I Korthet. Abstrakt och slutdiskussion från rapporten Ung livsstil Malmö 2021. En studie om levnadsvillkor, delaktighet och preferenser i åldersgruppen 10–19 år*. Stockholms universitet & Malmö stad. Mamö: CA Andersson
- Blomdahl, U. Elofsson, S., Lengheden, L., Åkesson, M. & Bergmark, K (2021c). *Ger skola eller fritid livet mest mening? En studie bland barn och ungdomar utifrån ålder, kön och social bakgrund.* Ung livsstil Nr 34, November 2021. Publiceringsplats: <https://usercontent.one/wp/>

- www.unglivsstil.org/wp-content/uploads/2021/11/Ger-skola-eller-fritid-livet-mest-ening.pdf?media=1636537945
- Dahlstedt, M. & Ekholm, D. (2021). *Idrottens kraft? Ungas livsvillkor och ojämlikhetens problem i en segregerad stad*. Lund: Studentlitteratur.
- Dattilo, J., & Lopez Frias, F. J. (2021). A critical examination of leisure in modernity: Rejecting instrumentalism and embracing flourishing. *Journal of Leisure Research*, 52(5), 581–598.
- Ekholm, D. och Dahlstedt, M. (2023). *Idrott som politiskt verktyg – En problematisering*, i Norberg, J.R., Dartsch Nilsson C. & Pihlblad J. ”Idrott och segregation. Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle.” Centrum för idrottsforskning, 2023:2. Stockholm: Elanders
- Fainstein, S. S. (2010). *The just city*. Cornell University Press.
- Forkby, T. Turner R. & Alstam, K. (2020). *Den strukturerade fritiden – En möjlighet till lärande för livet?*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Anders Neergaard, (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Hemingway, J. L. (1996). Emancipating Leisure: The Recovery Of Freedom in Leisure. *Journal of Leisure Research*, 28(1), 27–43.
- Henderson, K. A. (1996). One Size Doesn't Fit All: The Meanings of Women's Leisure. *Journal of Leisure Research*, 28(3), 139–154.
- Henderson, K. A., & Gibson, H. J. (2013). An Integrative Review of Women, Gender, and Leisure: Increasing Complexities. *Journal of Leisure Research*, 45(2), 115–135.
- Hupe, P. (2014). What happens on the ground: Persistent issues in implementation research, *Public Policy and Administration*, 29(2):1–19.
- Neergaard A. (2020b). *Kan deltagande i föreningslivet minska samhällets ojämlikheter?*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Anders Neergaard, (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, H.-E. (1992). *Staten och ungdomens fritid: kontroll eller autonomi?* Arkiv.
- Olsson, H.-E. (2008). *Om socialpolitik, fritidspolitik och gatans löshästar. I Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Shaw, S. M. (2001). Conceptualizing Resistance: Women's Leisure as Political Practice. *Journal of Leisure Research*, 33(2), 186–201.
- Spracklen, K. (2015). From playful pleasure to dystopian control: Marx, Gramsci, Habermas and the limits of leisure. *Akademisk Kvarter/Academic Quarter*, 11, 24–34.

- Strömberg, I. (2020). *Vem deltar på fritidsgården? Om ungas deltagande, delaktighet och engagemang i den öppna fritidsverksamheten*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Anders Neergaard, (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Tahvilzadeh, N. & Kings, L. (2018). Att göra kaos: Om förortspolitik som urban styrregim och demokratiskt spel. *Arkiv: Tidskrift för samhällsanalys*, 2018, s. 103–128
- Vedung, E. (2016). Utvärderingsmodeller, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 9(2–3):118–143.
- Young, I. M. (1994). Punishment, treatment, empowerment: Three approaches to policy for pregnant addicts. *Feminist Studies*, 20(1), 33.
- Young, I. M. (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford University Press.
- Åhlund, A. (2020b). *Epilog – Ungdom, fritid och medborgargörande*, i Behtoui, Alireza, Fredrik Hertzberg, & Anders Neergaard, (red.) *Ungdomars fritidsaktiviteter: Deltagande, möjligheter och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.

Offentliga rapporter, utredningar och tryck

- Fritidsförvaltning (2022a). *Strategi för ett samordnat arbete med stadens mötesplatser och fritidsgårdar för barn och unga*. Malmö: Malmö stad, Fritidsförvaltningen.
- Fritidsförvaltningen (2021). *Föreningsdrivna mötesplatser för unga: Kartläggning*. Fritidsförvaltningen Ekonomi- och analysavdelningen Upprättad: 2021-05-27 Ansvarig: Julia Böhler. Malmö: Malmö stad, Fritidsförvaltningen.
- Fritidsförvaltningen (2022b) *Idrottsrapport: Översikt och analys över idrottslivet i Malmö och nyttjande av Fritidsförvaltningens anläggningar*. Fritidsförvaltningen, Idrottsenheten, Upprättad: 2022-04-06 Version: 1.0. Ansvarig: Martin Cornell & Louise Högberg. Malmö: Malmö stad, Fritidsförvaltningen.
- Fritidsförvaltningen (2023a). *Bidragsfördelning till föreningslivet i Malmö: Jämförelse mellan 2019 och 2021 baserat på närvarostatistiken*. Fritidsförvaltningen, Föreningsenheten Upprättad: 2023-01-23 Version: 2.0 Malmö: Malmö stad, Fritidsförvaltningen.
- Fritidsförvaltningen (2023b). *Föreningsstöd 2023: Fritidsnämndens regelverk för allmänna bidrag, stöd och registrering*. Malmö: Malmö stad, Fritidsförvaltningen.
- Fritidsnämnden (2022). *Nämndsbudget 2022*. Malmö: Malmö stad, Fritidsnämnden.

- Fritidsnämnden (2023a). *Nämndsbudget 2023*. Malmö: Malmö stad, Fritidsnämnden.
- Fritidsnämnden (2023b) *Lokalbehovsplan 2023–2032*. Malmö: Malmö stad, Fritidsnämnden.
- Kulturförvaltningen (2020). *Utvecklingsplan för spridning av allaktivitets-husmodellen 2021–2031*. Kulturförvaltningen. Kulturarrangemang och mötesplatser, 2020-10-28 Version: 1. Malmö: Malmö stad, Kulturförvaltningen.
- Grundskoleförvaltningen (2023). *Rapport: Prövning av barnets bästa för SoU 2022:61 – Allmänt fritidshem för alla*. 2023-05-22. Malmö: Malmö stad, Grundskoleförvaltningen.
- Malmö stad (2022). *Budget 2022*. Socialdemokraterna & Liberalerna.
- Malmö stad (2023). *Budget 2023*. Socialdemokraterna, Miljöpartiet & Liberalerna. Malmö: Malmö stad.
- MUCF (2023). *En sammanfattad bild av ungas levnadsvillkor i sverige idag 2023*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Stockholm: MUCF.
- Salonen, T. Grander, M. & Rasmusson, M.(2019). *Segregation och segmentering i Malmö Stadskontoret*. Malmö: Malmö Stad, Stadskontoret, Kansliet för hållbar utveckling.
- Skolverket (2023), ”Fritidshemmet och plats på fritidshem”. Skolverkets hemsida med länk <https://www.skolverket.se/for-dig-som-.../elev-eller-foralder/skolans-organisation/fritidshemmet-och-plats-pa-fritidshem> åtkomst 29 september 2023.
- SOU 2022:61. *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid*. Betänkande av Utredningen om utökad rätt till fritidshem. Stockholm: Elanders.

Bilagor

A. Tabell 1 Fritidsförvaltningens verksamheter och kostnader 2023

Verksamhet	Form	Exempel	Budget (miljoner SEK) ungefärligt	Kompensatoriska insatser
<i>Infrastruktur</i>	Anläggningar	Sport-, is- och idrottshallar, fotbollspanor och rekreativscener utomhus. Simhallar Fritidsgårdar	276	Nolltaxa för barn och unga, äldre, funktionsvarierade. Lägre taxa för Malmöbaserade registrerade föreningar. Fritidsgårdar, föreningsdrivna mötesplatser, spontanidrott och motion
<i>Verksamhet</i>	Föreningsidrotter, sociala aktiviteter	Grundbidrag, lokalbidrag, arrangemangsbidrag mm. Varav föreningsdrivna mötesplatser	121 24	Föreningsdrivna mötesplatser erbjuder gratis aktiviteter, lovbidrag/aktiviteter
<i>Riktade insatser</i>	Anläggningar, semistrukturerade verksamhet	Fritidsbanken, drop-in/lov-verksamhet.	3	Kul i Malmö, fritidsbanken
<i>Personal och administration</i>	Förvaltningsledning administrativa staber och förvaltnings-gemensamma anslag		53	

B. Lista på intervjupersoner

Intervjuperson	Roll/yrke	Typ av intervju	Datum
Politiker	Fritidsnämndens ordförande	Enskild intervju via länk	26/5 2023
Tjänsteperson 1	Direktör fritidsförvaltningen	Enskild intervju via länk	8/2 2023
Tjänsteperson 2	Sektionschef fritidsförvaltningen	Enskild intervju via länk	23/2 2023
Tjänsteperson 3	Sektionschef, fritidsförvaltningen	Gruppintervju via länk	10/2 2023
Tjänsteperson 4	Sektionschef, fritidsförvaltningen	Enskild intervju via länk	3/2 2023
Tjänsteperson 5	Ekonom fritidsförvaltningen	Gruppintervju via länk	10/2 2023
Tjänsteperson 6	Föreningsenheten fritidsförvaltningen	Gruppintervju via länk	9/2 2023
Tjänsteperson 7	Handläggare fritidsförvaltningen	Gruppintervju via länk	13/2 2023
Tjänsteperson 8	Handläggare Fritidsförvaltningen	Gruppintervju via länk	8/3 2023
Tjänsteperson 9	Communities that Care (CTC) Malmö stad	Gruppintervjuer via länk. Oinspelad intervju	24/1 2023 15/2 2023
Tjänsteperson 10	Pedagogisk inspiration	Intervju via länk	24/1 2023
Tjänsteperson 11	Communities that Care (CTC)	Intervju, inspelad	21/2 2023
Föreningsföreträdare Hermodsdals ungdomsförening (HUF)	Föreningsledare, ungdomar (4 personer)	Fokusgruppsintervju, fyra respondenter, en intervjuperson	17/2 2023
Föreståndare 1	Allaktivitetshuset Hermodsdalsskolan	Gruppintervju	4/5 2023 3/2 2023
Föreståndare 2	Föreståndare Allaktivitetshuset Lindängensskolan	Oinspelad intervju	2/2 2023
Fritidsledare 1	Allaktivitetshuset Hermodsdalsskolan	Intervju	16/3 2023

Danspedagog1	Danssatsningen, fritidsgårdarna	Intervju oinspelad inspelad	14/2 2023 8/3 2023
Danspedagog 1 & 2	Danssatsningen, fritidsgårdarna	Gruppintervju, inspelad	23/3 2023
Fritidsledare 2	Fritidsgårdarna	Intervju (oinspelad + inspelad)	16/3 2023 30/3 2023
Sektionschef 1	Fritidsgårdarna	Intervju	10/3 2023
Sektionschef 2	Fritidsgårdarna	Intervju, oinspelad	14/2 2023
Föreningsaktiva 1, 2 & 3	Mellanrumsarbetare Lindängen	Fokusgruppsintervju	4/5 2023
Föreningsaktiva 1 & 2	Mellanrumsarbetare, Lindängen	Intervju	11/5 2023
Skol if Bulltofta	Ungdomsledare förening	Fokusgruppsintervju	4/5 2023
Tjejgrupp	Ungdomsgrupp	Fokusgruppsintervju	17/3 2023
Verksamhets- utvecklare	Tjejer i förening	Intervju, oinspelad	16/2 2023
Verksamhets- ledare	Föreningen Gnistan	Intervju inspelad	11/4 2023
Verksamhets- ledare	Föreningen Hela Malmö	Intervju, inspelad	10/3 2023
Sektionschef 1 & 2	Allaktivitetshuset Hermodsdal (1) och Lindängen (2)	Deltagande observation	1/3 2023
BRIS nätverksträff	Företrädare Hermodsdals ungdomsförening på panelsamtal	Deltagande observation	16/4 2023

Förvaltningsakademins skriftserie

1. Jacobsson, Bengt (red.), 2013, *I medborgarnas tjänst – essäer om förvaltningspolitik.*
2. Ivarsson Westerberg, Anders & Sundström, Göran (red.), 2014, *Syns inte men finns ändå... Ett seminarium om förvaltningspolitik.*
3. Jacobsson, Bengt, 2015, *Fotnoter till förvaltningspolitiken – lärande, styrning and all that jazz...*
4. Castillo, Daniel, 2015, *Dela på jobben – En studie av ”Kompletterande arbetsliv” som arbetsmarknadsmodell.*
5. Premfors, Rune, 2015, *Riksdagen utvärderar.*
6. Ek Österberg, Emma, 2016, *Marknadsidéer i själva verket – Trafikverket och den renodlade beställarrollen.*
7. Ivarsson Westerberg, Anders, 2016, *På vetenskaplig grund – program och teknologi inom skolinspektion.*
8. Jacobsson, Bengt & Mujkic, Leonora, 2016, *Trafikverket – En förvaltningspolitisk historia.*
9. Castillo, Daniel, 2017, *Arbete för alla – Att skapa långsiktiga möjligheter i arbetslivet för personer med funktionsnedsättningar.*
10. Niemann, Cajsa, 2017, *Tillitsbaserad styrning i statsförvaltningen – kan Regeringskansliet visa vägen?*
11. Ivarsson Westerberg, Anders (red.), 2017, *Det finns ett kaos mellan verkligheten och kartan – Rapport från Förvaltningsakademins seminarium om den stora polisreformen.*
12. Ljung, Mikael & Ivarsson Westerberg, Anders, 2017, *När målstyrning blev detaljstyrning – arbetsvillkor och administrativa rutiner i hemtjänsten.*
13. Castillo, Daniel & Ljung, Mikael, 2017, *Arbetsdelning i praktiken – Satsning på nya avlastande tjänster i Skövde kommun.*
14. Rehnberg, Hanna Sofia, 2017, *På väg – Berättelser om Trafikverket.*
15. Nilsson, Torbjörn, 2018, *Mellan rådgivning och kontroll – Den statliga Skolinspektionen som skolexempel 1861–1991.*
16. Gustafsson, Ingrid, 2019, *Internrevisionen och det paradoxala oberoendet.*
17. Castillo, Daniel & Ivarsson Westerberg, Anders, 2019, *Ängsliga byråkrater eller professionella pragmatiker? Administrativa effekter av statens indirekta styrning av kommunerna.*
18. Jacobsson, Bengt, 2019, *Den svåra samordningen – Regeringen och Agenda 2030.*

19. Rehnberg, Hanna Sofia, 2019, *PISA-press – Svenska och finländska mediekonstruktioner av "världens största elevstudie"*.
20. Eliassi, Sayran & Madestam, Jenny, 2020, *Lojal ordningsvakt och nyttig hjälpare – Om rollkonflikter mellan Försäkringskassans handläggare och sjukskrivande läkare*.
21. Reitan, Therese, 2020, *Nitiska och redliga? Tjänstemannaroller i platsannonser inom staten*.
22. Åkerlund, Andreas, 2020, *Regeringsstyrning av svensk offentlig diplomati – Om Svenska institutets myndighetsinstruktioner och regleringsbrev 1998–2018*.
23. Johannesson, Livia & Weinryb, Noomi (red.), 2020, *Civilsamhället och asylpolitiken, del 1 – Vittnesseminarium om Påskuppropet och Flyktningamnesti 2005*.
24. Johannesson, Livia & Weinryb, Noomi (red.), 2020, *Civilsamhället och asylpolitiken, del 2 – Vittnesseminarium om civilsamhällets engagemang för uppehållstillstånd för ensamkommande flyktingungdomar, 2015–2018*.
25. Sandén, Johan (red.), 2021, *Offentlig förvaltning som akademiskt ämne*.
26. Turunen, Jaakko, 2021, *Transnational public administration – Background study for the development of a course and competence centre on transnational public administration*.
27. Daniel Castillo; Peter Lindström & Kent Madsen, 2021, *Brott i nära relation – Polisiär utredningsverksamhet på lokal eller central nivå?*
28. Shevtsova, Olena, 2023, *Towards Stakeholder Partnership Theory in Public Administration – Based on an Autoethnographic Case Study Method in Ukraine*.
29. Tahvilzadeh, Nazem; Kings, Lisa & Nazar, Alexander, 2023, *Vägar till en jämlik fritid – En studie om meningsfull fritid och ojämnt deltagande i Malmö stads fritidsutbud*.

Att barns och ungdomars socioekonomiska levnadsvillkor påverkar deras möjligheter att delta i fritidsutbudet framgår av flera tidigare studier. Vad kan då den kommunala förvaltningen göra för att erbjuda en meningsfull fritid för alla barn och unga? I denna rapport diskuteras frågan om en jämlik fritid utifrån en analys av Malmö stads Fritidsförvaltning.

sh.se/forvaltningsakademin | publications@sh.se | sh.se/publications

